

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ,
ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

CURRENT ISSUES OF ECONOMICS, FINANCE, ACCOUNTING AND
MANAGEMENT IN UKRAINE AND THE WORLD

Збірник тез доповідей
Book of abstracts

15 березня 2025 р.
March 15, 2025

м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ,
ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

CURRENT ISSUES OF ECONOMICS, FINANCE, ACCOUNTING AND
MANAGEMENT IN UKRAINE AND THE WORLD

Збірник тез доповідей
Book of abstracts

15 березня 2025 р.
March 15, 2025

м. Полтава, Україна
Poltava, Ukraine

УДК 37:082.2(06)

Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку та управління в Україні та світі: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 15 березня 2025 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2025. 59 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку та управління в Україні та світі” з:

Вінницький національний аграрний університет

Державний біотехнологічний університет

ДЗВО “Університет менеджменту освіти” Національної академії педагогічних наук України

Інститут демографії та проблем якості життя НАН України

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Львівський торговельно-економічний університет

Наукова лабораторія “Центральноукраїнський академічний хаб”

Науково-дослідницький центр інновацій у природоохоронній сфері “ЕкоУкраїна”

Національна академія статистики, обліку та аудиту

Національний аерокосмічний університет “Харківський авіаційний інститут”

Національний технічний університет “Дніпровська політехніка”

Національний університет “Львівська політехніка”

Національний університет “Одеська політехніка”

Полтавський університет економіки і торгівлі

Сумський національний аграрний університет

Харківський державний професійно-педагогічний коледж ім. В. І. Вернадського

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань економіки, фінансів, обліку та управління.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: економіки та управління підприємствами; економіки торгівлі та послуг; економіки природокористування; підприємництва, торгівлі та біржової діяльності; розвитку продуктивних сил і регіональної економіки; фінансів, банківської справи, страхування; математичних методів, моделей та інформаційних технологій в економіці; менеджменту; публічного управління та адміністрування; господарського права та процесу.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб’єктів підприємницької діяльності.

ЗМІСТ
CONTENTS

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ SECTION 1. ECONOMICS AND MANAGEMENT OF ENTERPRISES	6
<i>Задорожко Г. І., Лавриненко В. І.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	6
<i>Задорожко Г. І., Мельничук А. В.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	8
<i>Ревков О. А.</i> АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПЕРЕРОБНОЇ СФЕРИ АПК	10
<i>Якимець Д.-І. І.</i> СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА РИЗИКІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	12
СЕКЦІЯ 2. ЕКОНОМІКА ТОРГІВЛІ ТА ПОСЛУГ SECTION 2. ECONOMICS OF TRADE AND SERVICES	14
<i>Акмен В. О., Ніколаєвська Г. Ю.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ ТОРГІВЛІ, В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	14
СЕКЦІЯ 3. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ SECTION 3. ENVIRONMENTAL ECONOMICS	17
<i>Шпильова Ю. Б., Омельченко А. А.</i> АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ТА ЛІСОВИМИ РЕСУРСАМИ	17
СЕКЦІЯ 4. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ SECTION 4. ENTREPRENEURSHIP, TRADE AND EXCHANGE ACTIVITIES	19
<i>Єфанов В. А.</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	19
<i>Корольков М. О.</i> СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ГАЛУЗІ АПК.....	21
<i>Пелех К. О.</i> КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОГНОЗУВАННЯ РИЗИКІВ АГРОПІДПРИЄМНИЦТВА З ВИКОРИСТАННЯМ ІОТ ТА МОДЕЛЕЙ GARCH.....	23

СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА SECTION 5. DEVELOPMENT OF PRODUCTIVE FORCES AND REGIONAL ECONOMICS	25
<i>Wang Xuewen</i> THEORETICAL APPROACHES TO SOCIO-ECONOMIC MONITORING SYSTEMS OF LOCAL TERRITORIES	25
СЕКЦІЯ 6. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ SECTION 6. FINANCE, BANKING, INSURANCE	28
<i>Вінницький Я. Г.</i> ФІНАНСУВАННЯ ГУМАНІТАРНОГО РОЗМІНУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	28
<i>Федорчак О. Є.</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ЧЕРЕЗ СЦЕНАРНИЙ АНАЛІЗ ТА АВТОМАТИЗОВАНЕ КОРИГУВАННЯ ПРОГНОЗІВ.....	30
<i>Шуляк Д. А., Охрименко І. Б.</i> ПРОБЛЕМИ СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ БАНКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	32
СЕКЦІЯ 7. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ SECTION 7. MATHEMATICAL METHODS, MODELS, AND INFORMATIONAL TECHNOLOGIES IN ECONOMICS.....	36
<i>Альбоща К. О., Кузніченко В. М.</i> ОЦІНКА АЛЬТЕРНАТИВ: ЕНТРОПІЙНИЙ ТА ІЄРАРХІЧНИЙ АНАЛІЗ	36
<i>Жиляков С. В.</i> ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ МЕТОДУ ТАКСОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	38
<i>Яценко А. В., Кузніченко В. М.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ CRITIC ТА ANP ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИБОРУ РЕКЛАМНИХ КАНАЛІВ	40
СЕКЦІЯ 8. МЕНЕДЖМЕНТ SECTION 8. MANAGEMENT	42
<i>Усатенко О. В.</i> УДОСКОНАЛЕНА КЛАСИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ ТРУДОВОЇ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	42

СЕКЦІЯ 9. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ SECTION 9. PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION	44
<i>Воробйов С. В., Бутрій А. П.</i> ВПЛИВ КОГНІТИВНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ ЕКСПЕРТІВ НА ОПОРНІ ДАНІ МОДЕЛЕЙ МАШИННОГО НАВЧАННЯ	44
<i>Зайцев Ю. Ю.</i> ЦИФРОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ: ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ	46
<i>Качмар Г. Я., Корчинська О. О.</i> ОПОДАТКУВАННЯ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	48
<i>Петрова Д. О., Корчинська О. О.</i> КОМУНІКАЦІЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ПОДАТКАМИ ТА ЗБОРАМИ ..	50
<i>Плахотнюк О. О.</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ПРОФЕСІЙНОЮ КОМПЕТЕНТНІСТЮ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ І СЛУЖБОВЦІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЄЮ ЇХ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	51
<i>Турчак Ю. М., Корчинська О. О.</i> ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	54
СЕКЦІЯ 10. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС SECTION 10. ECONOMIC LAW AND PROCESS	56
<i>Буханевич А. С.</i> ДРУГИЙ ЕТАП РЕФОРМИ КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: КЛЮЧОВІ ЗМІНИ ТА ВПЛИВ НА КОНКУРЕНЦІЮ	56

УДК 332

Задорожко Г. І.

к. е. н., доцент,

доцент кафедри економіки,

Національний університет “Одеська політехніка”

м. Одеса, Україна

Лавриненко В. І.

аспірант

Національний університет “Одеська політехніка”

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На сучасному ринку інформаційних технологій України представлено широкий вибір продуктів, що сприяють підвищенню ефективності автоматизованих бізнес-процесів на підприємствах.

Однак, одним із головних викликів залишається висока вартість легалізації програмного забезпечення. При першому придбанні необхідно оплатити повний пакет програмного забезпечення, а надалі — регулярно купувати ліцензійні ключі для продовження його використання. Це створює фінансове навантаження, особливо для малого та середнього бізнесу, який вже зазнає значного податкового тиску. Ще однією проблемою є застаріла законодавча база, яка не встигає за швидкими темпами розвитку цифрових технологій і бізнес-процесів. У результаті, навіть за значного попиту на інформаційні технології, правове регулювання у цій сфері залишається мінімальним. Це змушує багатьох підприємців звертатися до неліцензійного програмного забезпечення, що несе значні ризики, зокрема загрозу втрати конфіденційних даних.

У сучасних реаліях інформаційні технології відіграють ключову роль у функціонуванні підприємств, забезпечуючи контроль над усіма бізнес-процесами — від пошуку ресурсів і партнерів до реалізації продукції та сервісного обслуговування. Тому інформаційні системи мають бути надійними, сучасними, регулярно оновлюваними та функціонувати безперебійно, щоб гарантувати стабільність та ефективність підприємства [1].

Одним із найяскравіших прикладів корпоративних інформаційних систем є Enterprise Resource Planning System (ERP). Це комплексне програмне рішення, призначене для автоматизації управлінських процесів на підприємстві. ERP-системи дозволяють ефективно керувати фінансами, виробничими процесами, формуванням і розподілом запасів, реалізацією продукції, маркетингом, постачанням, управлінням проектами, сервісним обслуговуванням, а також контролювати якість продукції. Завдяки такому підходу забезпечується оптимізація всіх ключових бізнес-процесів

компанії. Попри численні переваги, рішення про впровадження ERP-системи залежить від низки факторів. Однією з головних перепон є висока вартість таких систем. Крім витрат на придбання програмного забезпечення, необхідно враховувати витрати на його впровадження, подальше обслуговування та підтримку. Загальна вартість володіння ERP-системою може становити значну частку бюджету підприємства.

Ще одним викликом є тривалість впровадження ERP-рішень, яка може займати від шести місяців до року. Оскільки інтеграція такої системи передбачає реорганізацію бізнес-процесів, важливо ретельно проаналізувати поточний стан справ і знайти шляхи їх оптимізації. У процесі реалізації проекту можуть виникати труднощі, пов'язані з відсутністю чіткої формалізації бізнес-процесів, їх швидкою зміною, високою плинністю кадрів та опором організаційним змінам.

Попри всі виклики, ERP-системи залишаються популярними серед підприємців, оскільки доводять свою ефективність. Вони не лише сприяють покращенню управління, а й підвищують репутацію компанії, що позитивно впливає на довіру клієнтів та партнерів [2].

Отже, доцільно детальніше розглянути процес впровадження ERP-системи. Його можна поділити на кілька ключових етапів. Спочатку проводиться комплексний аналіз усіх сфер діяльності підприємства, визначаються основні проблеми, потреби та потенційні можливості. Далі здійснюється моделювання бізнес-процесів, формулювання завдань і проектування майбутньої системи. Наступним кроком є створення ERP-системи, внесення необхідних даних, підготовка до її використання та навчання персоналу. Після цього відбувається запуск і тестова експлуатація в реальних умовах роботи підприємства. Однак впровадження ERP-системи не завершується після її запуску. Для забезпечення ефективності та відповідності новим викликам бізнесу необхідно постійно розвивати систему, додаючи нові функціональні модулі та вдосконалюючи її можливості. [3].

Інформатизація управлінських процесів на підприємстві стала необхідною умовою ефективної діяльності. Оскільки технології постійно розвиваються, а вимоги споживачів зростають, компанії мають адаптуватися до змін. Щоб зберегти рентабельність і конкурентоспроможність, керівництву слід активно впроваджувати сучасні технології та вдосконалювати існуючі інформаційні системи, забезпечуючи їхню відповідність новим викликам ринку.

Список літератури

1. Новаківський І.І. Вплив процесів інформатизації на організаційну структуру підприємств. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Львів, 2005. № 425. С. 285–286. 99 с.
2. Ратушняк О. Г. Операційний менеджмент. Частина 1 : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2015.
3. Томашевський О. М., Цегелик Г. Г., Вітер М. Б., Дудук В. І. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів : навч. посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 296 с.

УДК 334.012

Задорожко Г. І.

к. е. н., доцент,

доцент кафедри економіки,

Національний університет “Одеська політехніка”

м. Одеса, Україна

Мельничук А. В.

аспірант

Національний університет “Одеська політехніка”

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

В умовах ринкової економіки успішний розвиток бізнесу в Україні неможливий без запровадження інформаційних технологій, які сприяють інтеграції підприємств із зовнішнім середовищем і підвищують якість наданих послуг. Сучасні економічні зміни відбуваються через трансформацію існуючих відносин. Виробничі, організаційні, фінансові, технологічні, соціальні, політичні та інші аспекти впливають на ефективність діяльності економічних суб'єктів. В умовах змін у структурі економічних зв'язків інформатизація стає ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності та виживання підприємств.

Основна мета інформатизації полягає в забезпеченні підприємства необхідною інформацією в усіх напрямках його діяльності, підвищення продуктивності праці за рахунок широкого використання сучасних інформаційних технологій, зростання економічного потенціалу та покращення соціально-економічних умов.

Для підприємств малого та середнього бізнесу процес інформатизації передбачає комплекс заходів, спрямованих на впровадження інформаційних технологій для досягнення стратегічних цілей. Враховуючи їх специфіку – невеликий масштаб діяльності, гнучкість, відносно короткий життєвий цикл, чутливість до змін зовнішнього середовища та високий рівень ризику – таким підприємствам необхідне ефективне управління.

Результативне управління потребує гармонійної взаємодії різних ресурсів, серед яких ключову роль відіграють інформаційні, оскільки вони сприяють автоматизації бізнес-процесів і підвищенню гнучкості управлінських рішень. Використання інформаційних технологій у процесі керування підприємством підвищує його конкурентоспроможність і дозволяє зайняти вигідні позиції на ринку.

Головним завданням інформаційних технологій є підготовка та надання актуальної інформації для управління всіма ресурсами підприємства, створення єдиного інформаційного простору та технічного середовища для ефективної координації діяльності. Отже, ефективне управління підприємством значною мірою залежить від інформаційних технологій, які забезпечують його своєчасною, об'єктивною та точною інформацією [1].

Основна мета інформаційних технологій – отримання необхідної для користувача інформації шляхом цілеспрямованої обробки первинних даних. Інформаційні

технології тісно пов'язані з інформаційними системами, які є для них ключовим середовищем функціонування. Ефективна робота інформаційної системи неможлива без відповідної інформаційної технології, орієнтованої на її потреби.

Використання інформаційних систем дає можливість створити єдиний інформаційний простір, застосовувати математичні методи для економічного аналізу та узгоджувати бізнес-процедури з міжнародними стандартами. Таким чином, інформаційні технології формують сучасний підхід до обробки та перетворення інформації в інформаційному середовищі.

Для ефективного використання інформаційних технологій підприємствам необхідно дотримуватися принципів систематизації інформаційних потоків. Це включає забезпечення повноти та достовірності даних про всі аспекти господарської діяльності, мінімізацію інформаційного шуму й обмеження надлишку даних до рівня, необхідного для прийняття надійних рішень. Крім того, важливо підтримувати безперервний зв'язок між внутрішньою та зовнішньою інформацією, що сприяє оперативному та обґрунтованому прийняттю управлінських рішень на всіх рівнях організації [2].

На сьогодні рівень інформатизації підприємств малого та середнього бізнесу в Україні залишається недостатнім. Тому розвиток інформаційних технологій та формування інформаційного суспільства визначено одним із національних пріоритетів, що розглядається як загальнонаціональне завдання.

В умовах економічної кризи ефективність роботи підприємств залежить від численних факторів, однак для забезпечення конкурентоспроможності керівники мають трансформувати свою діяльність, зосереджуючи особливу увагу на процесах інформатизації.

Щодо проблем ефективного впровадження інформаційних технологій у малому та середньому бізнесі, слід відзначити відсутність єдиного комплексного підходу до інформатизації, а також недостатній рівень інтеграції інформаційних систем у виробничу та управлінську діяльність підприємств. Це гальмує їх розвиток та знижує ефективність бізнес-процесів.

Список літератури

1. Войнаренко М.П. Інформаційні системи і технології в управлінні організацією : навч. посібник / М.П. Войнаренко, О.М. Кузьміна, Т.В. Янчук. – Вінниця : “Едельвейс і К”, 2015. – 496 с.
2. Лепейко Т.І. Основи інформаційної економіки : навч. посібник / Т.І. Лепейко, О.В. Мазоренко.– Харків: ХНЕУ, 2012. – 136 с.

УДК 338.123:338.262.4

Ревков О. А.

аспірант кафедри аграрного менеджменту та маркетингу
Вінницький національний аграрний університет

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПЕРЕРОБНОЇ СФЕРИ АПК

Попередніми дослідженнями встановлено необхідність розвитку саме закритих циклів виробництва на переробних підприємствах АПК [1].

В той же час констатовано необхідність розрахунку структурних змін у переробній сфері АПК як комплексного процесу, який передбачає аналіз кількісних та якісних показників, що характеризують стан і динаміку розвитку галузі [2, с. 44].

Слід зауважити, що О. Федірець пропонує наступне трактування організаційно-економічного механізму розвитку підприємства – це комплекс взаємопов’язаних методів, інструментів, засобів та важелів, які за допомогою впливу на організаційно-економічні процеси задовольняють ефективну реалізацію поставлених цілей і завдань розвитку підприємства, сприяють результативним змінам стану останнього завдяки дії чинників внутрішнього і зовнішнього середовища [2].

Для забезпечення стабільного розвитку переробної сфери АПК, підвищення її конкурентоспроможності та гарантування продовольчої безпеки, необхідно застосовувати комплекс механізмів регулювання. Ці механізми можна систематизувати за кількома ключовими напрямками (табл. 1).

Таблиця 1

Механізми державного регулювання підприємств переробної сфери АПК

Механізм регулювання	Заходи
1	2
Державна підтримка	Фінансова підтримка: субсидії, гранти, пільгові кредити на модернізацію, технології, інфраструктуру. Податкові пільги: зниження ставок податків на прибуток, ПДВ, землю для інвесторів у переробну галузь. Гарантії та страхування: державні гарантії кредитів, страхування ризиків. Державні закупівлі: закупівля продукції для державних потреб.
Регулювання ринку	Цінове регулювання: встановлення мінімальних/максимальних цін на сільгосппродукцію та її переробку. Квотування: встановлення квот на виробництво/експорт. Ліцензування: видача ліцензій на діяльність у переробці. Технічне регулювання: стандарти якості та безпеки, технічні регламенти.

Продовж. табл. 1

1	2
Інноваційний розвиток	Стимулювання НДДКР: фінансування досліджень, створення інноваційних центрів, технопарків. Впровадження нових технологій: підтримка сучасних технологій переробки, зберігання, логістики. Розвиток інфраструктури: будівництво/модернізація елеваторів, холодильних складів, транспорту.
Розвиток кооперації	Підтримка сільськогосподарських кооперативів: консультаційна та фінансова допомога. Стимулювання інтеграції: сприяння інтеграції виробників та переробників.
Розвиток регіонів	Створення кластерів: формування агропромислових кластерів. Підтримка місцевих ініціатив: фінансування регіональних програм.

Джерело: власні дослідження

Перший напрямок – державна підтримка, що включає фінансову допомогу у вигляді субсидій, грантів та пільгових кредитів, податкові пільги для підприємств, що інвестують у розвиток галузі, державні гарантії та страхування ризиків, а також державні закупівлі продукції.

Другий напрямок – регулювання ринку, що передбачає цінове регулювання, квотування виробництва та експорту, ліцензування діяльності та технічне регулювання, спрямоване на встановлення стандартів якості та безпеки.

Третій напрямок – інноваційний розвиток, що включає стимулювання науково-дослідних робіт, підтримку впровадження нових технологій та розвиток інфраструктури.

Четвертий напрямок – розвиток кооперації, що передбачає підтримку створення та розвитку сільськогосподарських кооперативів, а також стимулювання інтеграції між виробниками та переробниками.

П'ятий напрямок – розвиток регіонів, що включає створення агропромислових кластерів та фінансування місцевих програм розвитку.

Для ефективного застосування цих механізмів необхідно забезпечити комплексний підхід, прозорість та передбачуваність регулювання, ефективний контроль та зворотний зв'язок з підприємствами галузі. Важливо також враховувати зовнішні фактори, такі як економічна ситуація, політична стабільність, рівень розвитку інфраструктури та якість управління.

На основі наданих даних, можна сформулювати наступне визначення механізму регулювання діяльності підприємств переробної сфери АПК, а саме механізм регулювання діяльності підприємств переробної сфери АПК — це комплекс взаємопов'язаних методів, інструментів, засобів та важелів державного впливу, спрямованих на стимулювання розвитку, регулювання діяльності та забезпечення

ефективного використання ресурсів підприємств переробної промисловості АПК, що дозволяє досягти стабільного розвитку галузі, підвищити її конкурентоспроможність та забезпечити продовольчу безпеку.

Список літератури

1. Гонтарук Я. В, Ревков О. А. Оцінка практики виробництва біогазу на цукрових заводах в контексті формування закритого циклу виробництва. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4670> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-6>.

2. Гонтарук Я.В., Ревков О.А. Теоретико-методичні аспекти структурних змін переробної сфери агропромислового сектору економіки. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 5 (14). С. 42-46. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.14-6>

3. Федірець О.В. Сутність та принципи формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств агропродовольчої сфери. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 28. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/536/514> DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-56>

УДК 339:330.131.7

Якимець Д.-І. І.

аспірант,

асистент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності,
Національний університет “Львівська політехніка”

СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА РИЗИКІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В сучасних динамічних умовах розвитку значна кількість підприємств розширюють свою діяльність на іноземні ринки, що у свою чергу зумовлює виникнення численних ризиків. В мовах євроінтеграції ризик стає важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності підприємств. В цьому процесі важливим є здійснення ретельного діагностування ризиків зовнішньоекономічної діяльності, ефективне управління ними та їх оптимізування. Процес інтеграції України до Європейського Союзу зумовлює виникнення багатьох викликів перед вітчизняними суб'єктами господарювання, які потребують ґрунтового економічного, соціального та інституційного аналізу, а також прийняття проактивних рішень.

З врахування досвіду багатьох країн-членів ЄС, варто наголосити на тому, що процес інтеграції пов'язаний як із значними перевагами, так і значними ризиками. Зокрема питання адаптації до європейських стандартів, технічних регламентів, гармонізації законодавства, підвищення конкуренції, розширення товарних ринків зумовлюють необхідність формування ефективної системи управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності, яка дозволить українським підприємствам успішно

функціонувати в нових умовах, а також використовувати переваги та можливості, що відкриває євроінтеграція.

Отже, під ризиком зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах євроінтеграції слід розуміти – ймовірність настання потенційно несприятливих обставин або факторів невизначеності та їх наслідків, які охоплюють широкий спектр сфер від політико-економічної до соціально-екологічної.

До основних ризиків зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах євроінтеграції доцільно віднести [1; 2]:

– адаптаційні ризики (адаптація українського законодавства, стандартів та практик до норм ЄС, тривалість впровадження необхідних реформ в митній та податковій сфері тощо);

– політичні ризики (нестабільність політичної ситуації в Україні, недостатня прозорість державного управління, зміни в законодавчій базі);

– економічні ризики (посилення конкуренції на внутрішньому ринку, зміни тарифів та квот, зміни у торгівельних угодах);

– соціальні ризики (зміни на ринку праці, необхідність перекваліфікації працівників, можливе зростання соціальної нерівності, демографічні зміни);

– екологічні ризики (гармонізація екологічних стандартів з ЄС, ризики пов’язані з модернізацією виробництва та управління відходами, з забрудненням навколишнього середовища та зміною клімату).

Управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах євроінтеграції є складним та багатогранним процесом, що вимагає від підприємств системного підходу та використання сучасних методів управління ними.

Список літератури

1. Дзуліт З. П., Завербний А. С., Передало Х. С., Наумчук С. І. Ризики зовнішньоекономічної діяльності: особливості та методи управління ними. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2019. Т. 1. Вип. 2. С. 1–9.

2. Шереметинська О. В., Тюха І. В., Тур О. В. Особливості управління ризиками при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10287>.

УДК 159.9: 378.147

Акмен В. О.

к. т. н., доцент, кафедри торгівлі,
готельно-ресторанної та митної справи,
Державний біотехнологічний університет

Ніколаєвська Г. Ю.

викладач методист,
заст. директора з навчально-методичної роботи
Харківський державний професійно-педагогічний
коледж ім. В. І. Вернадського

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ПОСЛУГ ТОРГІВЛІ, В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стрімкий розвиток технологій сприяв визначенню домінуючої тенденції ХХІ століття – запровадження глобальної інформатизації суспільства. Цей процес затягує все більше галузей економіки, соціальну сферу, медичну сферу і безпосередньо освітній процес [1]. Інформатизація освітнього процесу передбачає впровадження та використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) з метою оптимізації освітньої діяльності та підвищення ефективності пошуку та надання інформації. Це включає розробку цифрових інструментів, платформ і методик, спрямованих на вдосконалення навчального процесу та управління освітою. Разом з цим спостерігається значний вплив інформаційних технологій на психологічні аспекти формування та перспективи розвитку освітнього процесу на всіх рівнях та спеціальностях. По-перше, зростаюча залежність суспільства від інформації спричиняє нові психологічні виклики, зокрема когнітивне перевантаження, зниження критичного мислення та підвищену вразливість до інформаційних загроз [2]. По-друге, процес інформатизації освіти змінює традиційні форми навчання, що вимагає адаптації як від здобувачів освіти, так і від викладачів, створюючи нові умови для формування психоемоційного благополуччя учасників освітнього процесу. Тому вивчення цих аспектів є важливим і актуальним у контексті державної політики, розвитку інформаційних технологій та цифрової освіти.

Розглянемо взаємозв'язок інформатизації освітнього процесу і проблем пов'язаних з психологічною адаптацією членів освітянського процесу спеціальностей, які пов'язані з менеджментом, торгівлею та наданням послуг, адже розвиток інформаційного суспільства суттєво впливає на цю освітню сферу, змінюючи не лише методи навчання, а й психологічний стан процесу. Виділено і поділено на категорії

основні психологічні питання, які виникають відповідно до цих змін протягом навчання майбутніх фахівців з торгівлі (рис. 1).

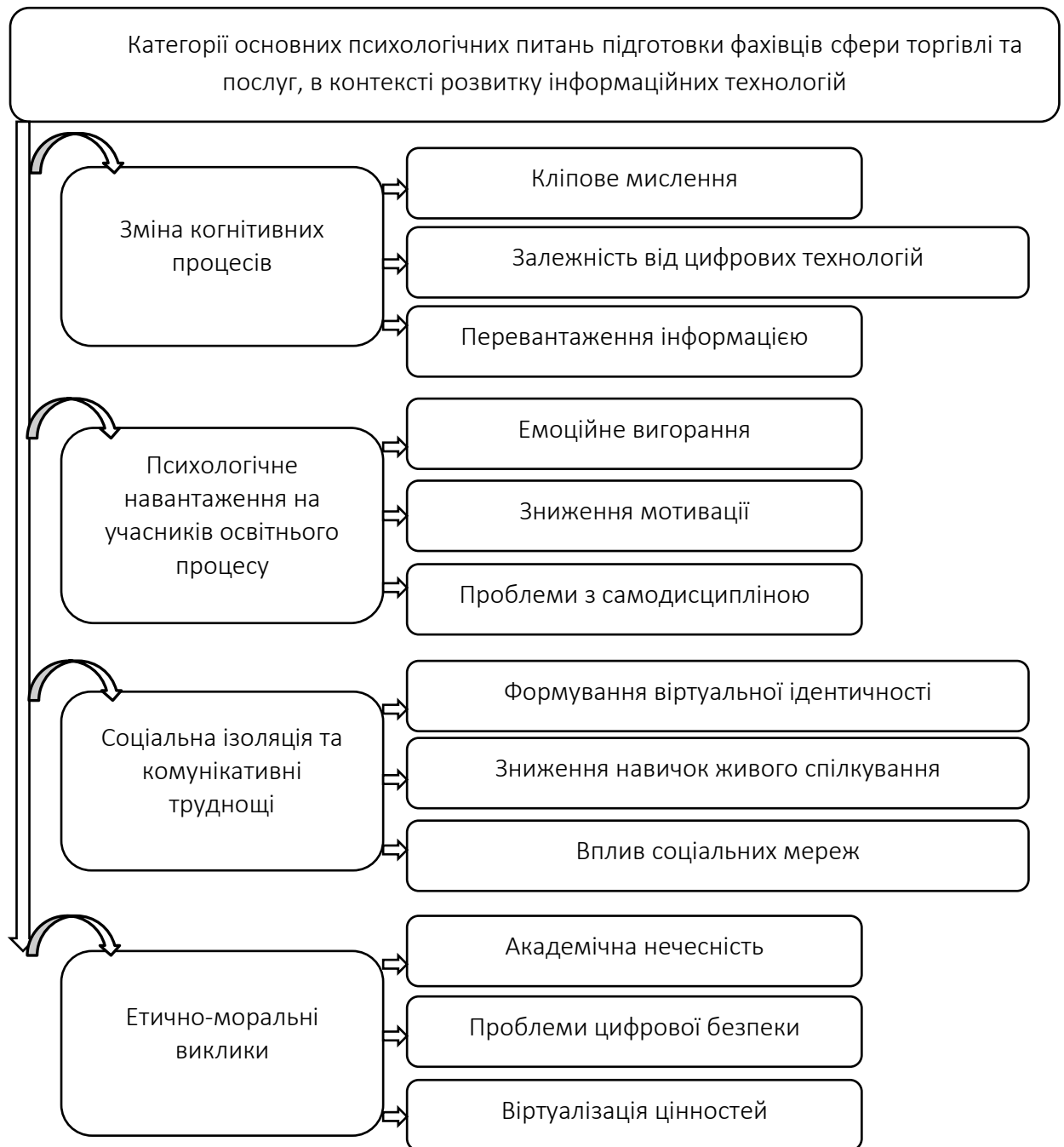

Рис. 1. Категорії основних психологічних питань, що виникають під час підготовки майбутніх фахівців сфери торгівлі та послуг, в контексті розвитку інформаційних технологій [на основі власного аналізу та обробки даних]

З рисунку можна чітко сказати, що попри численні переваги, широке впровадження ІКТ у сферу освіти породжує низку нових викликів. Однією з ключових проблем є необхідність адаптації сучасних студентів до роботи з величезними

обсягами інформації, що значно перевищують можливості традиційних методів навчання. Використання цифрових технологій вимагає від здобувачів освіти опанування нових підходів до аналізу і засвоєння знань, переосмислення отриманої інформації, адже вона може суттєво відрізняється від традиційних постулатів засвоєних раніше у школі.

Разом із сказаним подальший розвиток має забезпечуватись створенням ефективних механізмів доступу до використання освітніх інформаційних ресурсів, що сприятиме покращенню якості освіти, підтримці суб'єктів господарювання та вдосконаленню роботи органів державної влади й місцевого самоврядування.

Таким чином слід сказати, що розвиток інформаційних технологій у світі відкриває нові можливості в освіті при підготовці фахівців у сфері торгівлі та послуг, проте створює і значні психологічні виклики, які умовно поділено на чотири категорії. Для збереження психічного здоров'я учасників освітнього процесу важливо витримувати баланс між цифровими та традиційними методами навчання, розвивати навички критичного мислення, цифрової грамотності та емоційного інтелекту.

Список літератури

1. Максименко Ю.Є. Інформаційне суспільство в Україні: стан та перспективи становлення. *Глобальна організація союзницького лідерства*. URL: <https://goal-int.org/informacijne-suspilstvo-v-ukraini-stan-ta-perspektivi-stanovlennya/>

2. Гордієнко С. Б. Актуальні питання розвитку глобальної інформаційної інфраструктури як технологічної основи сучасного інформаційного суспільства за умов воєнного стану. *Зв'язок*. 2024. № 4. С. 24–29. DOI: 10.31673/2412-9070.2024.042429

УДК 330.3

Шпильова Ю. Б.

д.е.н., с.н.с, провідний науковий співробітник
Інституту демографії та
проблем якості життя НАН України

Омельченко А. А.

к.е.н., провідний науковий співробітник
Інституту демографії та проблем
якості життя НАН України

АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ТА ЛІСОВИМИ РЕСУРСАМИ

Адаптивне управління земельними і лісовими ресурсами – це поетапний процес впровадження попереджувальних заходів та адаптації, використовуючи структуроване прийняття рішень для досягнення цілей управління. Ефективні практичні управлінські рішення будуть отримані, якщо: управління земельними і лісовими ресурсами здійснюватиметься в рамках загальної структури національної земельної та лісової політики, яка повинна бути зрозумілою та послідовною; реалізація цих політик вимагає багатодисциплінарного підходу та ефективної законодавчої бази, в рамках якої може здійснюватися управління; вирішальним фактором успіху є координація між усіма інститутами, залученими до розробки і впровадження земельної та лісової політики. Ефективним адаптивне управління можна вважати тоді, коли: будуть задоволені потреби всіх користувачів державного та приватного секторів без упередження або переваги; розроблятиметься політика і стратегія управління земельними і лісовими ресурсами у відповідності з пріоритетами уряду країни і різних міністерств; координуватимуться дії, щоб зменшити дублювання і підвищити ефективність; визначатимуться і контролюватимуться технічні стандарти, наприклад, для збору даних, маючи на увазі польову зйомку, обробку даних та інформаційний обмін; здійснюватиметься методичне керівництво, щоб усі процедури були добре зрозумілі іншим відомствам і громадськості тощо.

Для забезпечення належного процесу адаптивного управління земельними і лісовими ресурсами важливо, щоб забезпечувались такі основні умови: наявність (чітко розуміння) причинно-наслідкових залежностей і принципу зворотного зв'язку (процес управління має сенс лише тоді, коли є реакція на управлінську дію); визначені фактори, вплив на які дозволить змінювати стан системи через нівелювання їх впливу; цілісність та сталість самої системи; здатність системи реагувати на дії суб'єктів управління тощо. Необхідно наголосити, що процес управління земельними і лісовими ресурсами циклічний і одночасно безперервний. Безперервність забезпечується послідовним здійсненням численних циклів, починаючи з поставленої мети та закінчуючись досягненням цілей [1].

Запровадження адаптивного управління земельними і лісовими ресурсами (як цілісної системи, що функціонує у певних соціально-економічних та екологічних умовах) сприятиме досягненню низки цілей сталого розвитку (хоча в більшості випадків опосередковано): скороченню бідності, продовольчій безпеці, економічному розвитку, сталості міста та громади, збалансованому територіальному розвитку, відповідальному споживанню та виробництву, пом'якшенню наслідків зміни клімату, захисту довкілля тощо. Однак для впровадження адаптивного управління земельними і лісовими ресурсами (як системою) необхідно чітко розуміти її структуру та взаємозв'язки як всередині неї, так і можливі зовнішні впливи, а також уявляти як вона може реагувати на певні управлінські дії (невизначеність зміни системи) [2]. При цьому невизначеність не повинна бути причиною застосування управлінських дій щодо впровадження заходів, які усунуть наслідки виникнення небезпек чи попередження їх настання. Коли виникають ситуації, за яких потрібно діяти зараз, то адаптивна система управління може стати одним із способів для менеджерів ресурсів, лідерів парків і осіб, які узвалюють рішення, продовжувати вживати заходів в умовах складності та невизначеності. Необхідно зазначити, що впровадження низки альтернативних підходів до управління, кожен зі своїми наслідками та потенційними ефектами, дає змогу сформувати більш точне уявлення про систему її компонентів та поведінку, а управлінцям на власному досвіді та знаннях переоцінити свої припущення та розробити більш ефективні підходи, які відобразатимуть унікальність ухвалення рішень. Важливим при впровадженні адаптивного управління земельними і лісовими ресурсами є те, щоб мета (очікуваний результат), управління та моніторинг не були розділені, а використовувалися цілісно для інтеграції цих компонентів. Систематичне використання циклу та кроків може дозволити дізнатися більше про системи і в підсумку призвести до підвищення ефективності управління природними ресурсами. Необхідно наголосити, що досягнення результатів не завжди відбуватиметься з першого разу, досить часто необхідно корегувати цілі, завдання та заходи. Все це впливатиме на формування нових циклів адаптивного управління земельними і лісовими ресурсами. Поряд з цим важливими є часові рамки, оскільки чим менше часу проходить від появи загрози до її усунення шляхом впровадження низки управлінських дій, тим ефективнішим можна вважати адаптивне управління. Для земельних і лісових ресурсів впровадження адаптивного управління матиме найбільший ефект на рівні територіальних громад та певних підприємств, оскільки система “подія–реакція–дія–результат” матиме найменші часові рамки. Поряд з цим управлінці, які ухвалюватимуть рішення, матимуть більш точні дані про проблему та зможуть ефективніше вирішувати незначні перешкоди на шляху до досягнення мети.

Список літератури

1. Allen, W.J., Bosch, O.J.H., Kilvington, M.J., Harley, D. & Brown I. Monitoring and adaptive management: addressing social and organisational issues to improve information sharing. *Natural Resources Forum*. 25(3). pp. 225–233.
2. Eriksson L., Hodgson I., Elmberg J., Bunnefeld N., Hessel R. Understanding and overcoming obstacles in adaptive management Johan Månsson. *Redpath Trends in Ecology & Evolution*. January 2023. Vol. 38. №16. pp. 55–71.

УДК 338.264

Єфанов В. А.

к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва
імені професора І. М. Брюховецького
Сумський національний аграрний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПЛАНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Основи планування в аграрному бізнесі зазнали суттєвої трансформації під впливом динамічних змін ринкового середовища. Історично сформовані підходи, що базувалися на командно-адміністративних принципах із жорсткою регламентацією показників, еволюціонували до гнучких моделей, орієнтованих на ринкову кон'юнктуру. Сучасне планування в аграрному секторі інтегрує стратегічні й тактичні елементи, враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва – сезонність, залежність від природно-кліматичних умов та біологічних циклів [3, с. 153].

Особливого значення набули методики сценарного планування та моделювання, що дозволяють формувати альтернативні стратегії розвитку агропідприємств в умовах невизначеності. Цифровізація аграрного сектору призвела до впровадження автоматизованих систем планування, які оперують великими масивами даних, застосовують технології точного землеробства та супутникового моніторингу. Інноваційним трендом стало включення екологічних та соціальних параметрів у планування діяльності, відповідно до концепції сталого розвитку [2, с. 159].

Сучасні основи планування характеризуються зміщенням акцентів з кількісних на якісні показники, посиленням клієнтоорієнтованості та диверсифікації виробництва як засобів мінімізації ризиків. Значно зросла роль стратегічного планування з формуванням довгострокових конкурентних переваг на основі ресурсозберігаючих технологій та органічного виробництва.

Інноваційні підходи до стратегічного планування аграрних підприємств базуються на інтеграції сучасних технологій та адаптивних управлінських методик. Їх впровадження дозволяє аграрним підприємствам ефективно реагувати на мінливість ринку та кліматичні зміни. Зокрема, застосування даних дистанційного зондування та супутникового моніторингу забезпечує точне прогнозування врожайності та оптимізацію ресурсів. Паралельно з цим, використання предиктивної аналітики та штучного інтелекту дозволяє моделювати сценарії розвитку підприємства з урахуванням потенційних ризиків. Важливим елементом сучасного планування є також диверсифікація виробництва та впровадження вертикальної інтеграції, що підвищує стійкість бізнесу до зовнішніх загроз. Агроекологічний підхід, який передбачає збалансоване використання природних ресурсів, стає не лише екологічним імперативом, але й економічною перевагою на ринках, де споживачі

віддають перевагу екологічно відповідальним виробникам. При цьому, ефективне стратегічне планування неможливе без залучення стейкхолдерів та формування партнерських відносин з науковими установами, що забезпечує доступ до передових технологій та методик [1; 2].

Міжнародний досвід планування в аграрному секторі демонструє різноманіття ефективних підходів, які можна адаптувати до специфіки різних країн. Зокрема, європейська модель характеризується зваженим балансом між державним регулюванням та ринковими механізмами, що забезпечує сталий розвиток галузі через систему субсидій та чітке планування землекористування.

Досвід США відзначається потужною інтеграцією науки та агробізнесу, де стратегічне планування базується на масштабному використанні технологій точного землеробства та прогнозної аналітики. Водночас ізраїльська модель пропонує вирішення питань ефективного водокористування та освоєння малопродатних земель через кооперативне планування та впровадження інноваційних іригаційних систем. Японський підхід демонструє можливості високоінтенсивного агровиробництва на обмежених територіях із застосуванням автоматизації та роботизації.

При адаптації цього досвіду ключовим є врахування місцевих особливостей: аграрного потенціалу, структури землеволодіння, кліматичних умов та соціально-економічних факторів. Важливим аспектом є також поетапність впровадження запозичених практик, починаючи з пілотних проектів та навчальних програм для фермерів. Критичним фактором успішної адаптації міжнародного досвіду є створення екосистеми підтримки аграрного планування, що включає відповідну законодавчу базу, фінансові інструменти та інформаційно-консультативний супровід. Такий комплексний підхід до запозичення та адаптації міжнародних практик планування здатен забезпечити суттєве підвищення ефективності та конкурентоспроможності аграрного сектору [1, с. 89-92].

В цілому, еволюція основ планування в аграрному бізнесі відображає фундаментальні зміни в підходах до господарювання – від екстенсивного використання ресурсів до інтенсивного розвитку з урахуванням принципів економічної, екологічної та соціальної ефективності.

Список літератури

1. Гуцул Т. А., Остропольська Є. В., Шафран А. І. Стратегічне планування та розвиток агропромислового комплексу України на шляху до досягнення сталості до 2030 року. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. № 20. С. 86-99.
2. Бечко П. К., Власюк С. А., Ролінський О. В., Кобилянський М. О. Стратегічне планування в системі регуляторних механізмів розвитку підприємницької діяльності аграрного сектора економіки. *Бізнес Інформ*. 2020. № 1. С. 156-164.
3. Фостолович В. А. Екологічна політика в системі тактичного планування підприємства. *Інноваційна економіка*. 2013. № 2. С. 153-155.

УДК 334.012.32

Корольков М. О.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 076 “Підприємництво та торгівля”
Сумський національний аграрний університет

Науковий керівник:

Єфанов В. А.

к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва
імені професора І. М. Брюховецького
Сумський національний аграрний університет

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У ГАЛУЗІ АПК

Ефективність підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі на сучасному етапі розвитку економіки розглядається як багатовимірна та комплексна категорія, що виходить за межі традиційного співвідношення “результат-витрати”.

У науковій літературі відбувається трансформація підходів до розуміння ефективності агробізнесу через призму сталого розвитку, що передбачає гармонійне поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів діяльності. Економічна складова ефективності визначається не лише прибутковістю та рентабельністю, але й через призму доданої вартості, конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому, інвестиційної привабливості та стійкості бізнес-моделі до ринкових коливань. Соціальний вимір ефективності охоплює створення робочих місць у сільській місцевості, рівень оплати праці, забезпечення належних умов праці, інвестиції у розвиток людського капіталу та сільських територій. Екологічна складова набуває особливої ваги в умовах кліматичних змін і оцінюється через показники раціонального використання природних ресурсів, мінімізації негативного впливу на довкілля, впровадження ресурсозберігаючих технологій та біологічних методів захисту рослин. Важливим елементом сталого розвитку є впровадження замкнених циклів виробництва, зокрема переробка відходів сільського господарства на біопаливо та органічні добрива [3, с. 214-215].

Дедалі більше агропідприємств інтегрують принципи сталого розвитку у свої бізнес-моделі, керуючись не лише прагненням до відповідності міжнародним стандартам та очікуванням споживачів, але й усвідомленням власної відповідальності за збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь, що в кінцевому підсумку підвищує їх конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість.

Інноваційний підхід до визначення ефективності акцентує увагу на здатності підприємств АПК до технологічного оновлення, впровадження смарт-технологій, діджиталізації бізнес-процесів, що дозволяє оптимізувати виробничі процеси та підвищувати продуктивність праці. Важливим аспектом сучасного розуміння ефективності в АПК є інтеграція в глобальні ланцюги створення вартості, що

оцінюється через експортний потенціал, відповідність міжнародним стандартам якості та безпеки продукції, здатність до трансферу технологій [1, с. 33-34].

Макроекономічні чинники відіграють визначальну роль у формуванні середовища функціонування суб'єктів господарювання в агропромисловому комплексі, створюючи як можливості, так і виклики для їхньої діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

**Вплив макроекономічних чинників на
функціонування суб'єктів господарювання в АПК**

Макроекономічний чинник	Вплив на суб'єкти господарювання в АПК
Валютний курс	Визначає конкурентоспроможність експортної продукції та вартість імпортованих ресурсів (техніки, добрив, засобів захисту рослин)
Інфляція	Призводить до зростання виробничих витрат та зниження купівельної спроможності населення на внутрішньому ринку
Відсоткові ставки	Впливають на доступність кредитних ресурсів для фінансування сезонних робіт та інвестиційних проектів
Фіскальна політика	Формує податкове навантаження та визначає рівень державної підтримки через субсидювання галузі
Регуляторна політика	Встановлює стандарти якості продукції, екологічні вимоги та умови зовнішньоекономічної діяльності
Світові ціни на продукцію	Визначають експортні можливості та прибутковість аграрних підприємств
Розвиток інфраструктури	Впливає на логістичні витрати та доступ до ринків збуту
Демографічні тенденції	Формують пропозицію робочої сили в сільській місцевості
Кліматичні зміни	Підвищують виробничі ризики та вимагають адаптації технологій вирощування
Міжнародні торговельні угоди	Визначають умови доступу до зовнішніх ринків та рівень конкуренції на внутрішньому ринку

Джерело: складено автором на основі [2-3]

Таким чином, макроекономічне середовище формує комплекс взаємопов'язаних факторів, які потребують постійного моніторингу та адаптації бізнес-стратегій суб'єктів господарювання в АПК для забезпечення їх сталого розвитку та конкурентоспроможності.

В цілому, сучасне трактування ефективності підприємницької діяльності в АПК набуває системного характеру і враховує не лише поточні економічні результати, але й довгострокові ефекти для всіх зацікавлених сторін: власників, працівників, споживачів, громад та суспільства в цілому.

Список літератури

1. Гончарук І. В., Томашук І. В. Вплив інноваційних процесів на підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2023. № 1 (63). С. 30-47. DOI: 10.37128/2411-4413-2023-1-3.

2. Миколайчук В. І. Макроекономічні аспекти управління інноваційною діяльністю в аграрному секторі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2019. № 36. С. 45-53.

3. Ярмоленко Ю. О. Основні підходи до стратегічного планування сталого розвитку АПК України та європейський досвід. *Теорія та практика державного управління*. 2016. № 4. С. 212-219.

УДК 631.1:004.9:519.872

Пелех К. О.

асистент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОГНОЗУВАННЯ РИЗИКІВ АГРОПІДПРИЄМНИЦТВА З ВИКОРИСТАННЯМ ІОТ ТА МОДЕЛЕЙ GARCH

Прогнозування розвитку агропідприємництва із застосуванням моделей GARCH та технологій Інтернету речей (IoT) є важливим напрямом сучасних досліджень через зростаючі виклики аграрного сектору, такі як зміни клімату, дефіцит природних ресурсів, необхідність підвищення продуктивності та ефективності господарювання. Застосування IoT-технологій дозволяє агропідприємствам оперативно отримувати точні дані щодо стану ґрунту, кліматичних умов, розвитку рослин та роботи агротехніки, що сприяє більш ефективному використанню ресурсів, зниженню витрат та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище.

Однак використання сучасних технологій несе додаткові ризики, такі як проблеми кібербезпеки, технічні збої та складність інтеграції різних систем. Саме тому виникає необхідність точного та комплексного прогнозування ризиків розвитку агропідприємств. У цьому контексті ефективними є GARCH-моделі, що дозволяють моделювати умовну волатильність економічних та фінансових процесів. Переваги GARCH-моделей включають здатність враховувати гетероскедастичність, тобто змінну дисперсію, нелінійність зв'язків між змінними та адаптацію до змінного середовища. Разом з тим, класичні GARCH-моделі мають низку обмежень, таких як вимоги до стаціонарності часових рядів, труднощі моделювання екстремальних подій та обмежена інтерпретованість отриманих результатів. Для вирішення цих проблем запропоновано удосконалений підхід, який передбачає поєднання класичних GARCH-моделей із сучасними методами машинного навчання, зокрема нейронними мережами довготривалої короткочасної пам'яті (LSTM), а також застосування розширених варіантів моделей GARCH (EGARCH, GJR-GARCH). Крім того, використання

альтернативних розподілів залишків (t -розподіл, GED) підвищує точність моделювання часових рядів, особливо у випадках з важкими хвостами розподілу.

Для кількісної оцінки та управління ризиками запропоновано метод Монте-Карло, який забезпечує можливість моделювання різноманітних сценаріїв розвитку агропідприємств на основі IoT. Запропоновано конкретні етапи цього методу: визначення ключових випадкових змінних (наприклад, технічна інфраструктура, кваліфікація персоналу, інвестиційні можливості, політична підтримка, екологічні обмеження), вибір відповідних розподілів для кожної змінної, генерацію випадкових значень та аналіз отриманих результатів. Завдяки використанню цього методу можливо точно оцінювати ризики, їх ймовірності та потенційні втрати, що дозволяє агропідприємствам ефективніше адаптуватись до мінливих умов ринку.

Таким чином, інтеграція моделей GARCH, технологій IoT та методів Монте-Карло забезпечує комплексний та точний інструментарій прогнозування і управління ризиками у сфері агропідприємництва, що дозволяє суттєво підвищити ефективність та конкурентоспроможність аграрного бізнесу.

Список літератури

1. Фролова Л. В., Котов Б.В. Тенденції розвитку підприємницьких структур в Україні. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2022. №4 (22). С. 52-61.

2. Kucher L., Kniaz S., Pavlenko O., Holovina O., Shayda O., Franiv I., & Dzvonyk V. Development of Entrepreneurial Initiatives in Agricultural Business: A Methodological Approach. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. Vol. 10. No. 2. P. 321-335.

СЕКЦІЯ 5
SECTION 5

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА
DEVELOPMENT OF PRODUCTIVE FORCES AND
REGIONAL ECONOMICS

УДК 330.34:332.1:338.2

Wang Xuewen
masters student,
Sumy National Agrarian University

THEORETICAL APPROACHES TO SOCIO-ECONOMIC MONITORING SYSTEMS OF LOCAL TERRITORIES

Socio-economic monitoring plays a crucial role in understanding the dynamics of local territories, enabling policymakers to design informed strategies for sustainable development. Over time, various methodological approaches have been developed to assess socio-economic processes, ranging from classical statistical analyses to participatory and qualitative methods. Although modern technologies such as big data analytics and artificial intelligence have revolutionized monitoring, traditional theoretical approaches remain relevant for historical comparisons and foundational analysis.

The structural-functional approach views socio-economic systems as a set of interrelated components, each fulfilling a specific role in maintaining stability and development [1]. This methodology is particularly useful for assessing the interactions between economic institutions, social groups, and governance structures. By identifying key functional dependencies, researchers can determine the resilience and adaptability of a local economy. [2]. The comparative-historical approach examines socio-economic trends over time, drawing parallels between different territorial units and historical periods. This method is particularly valuable for understanding long-term development trajectories and identifying recurring patterns in economic transformation. By analyzing historical case studies, scholars can provide insights into the impact of wars, industrialization, and institutional reforms on regional economies. [3].

Statistical monitoring is one of the most widely used approaches, relying on quantitative data collection through censuses, surveys, and economic indicators. National statistical agencies and international organizations employ this method to track population changes, employment rates, and economic performance. The primary advantage of this approach is its reliability and comparability across different regions and timeframes. However, it is often criticized for its delayed reporting and inability to capture real-time socio-economic shifts [4]. Remote Sensing and GIS-Based Monitoring. Though not entirely outdated, GIS-based monitoring represents an intermediate stage between traditional and modern approaches. By integrating spatial and socio-economic data, researchers can analyze land use patterns, infrastructure development, and economic disparities. The advantage of this method is its ability to visualize socio-economic trends spatially, making it a valuable tool for regional planning.

The coefficient of variation (CV) is an important concept in statistics, which is used to describe the degree of dispersion of a data set. It refers to the ratio of the standard deviation to the mean, and is usually used to compare the degree of variation of different data sets without considering their units of measurement or scales. The larger the coefficient of variation, the greater the volatility of the data set. In socio-economic monitoring, the coefficient of variation is widely used to measure the magnitude and stability of changes in indicators between regions or within a time series. The time lag assessment model is a method to assess the length of time that a specific event or change affects subsequent results. The model determines the intensity and duration of the impact of an event by analyzing the changes in data within a certain period of time after the event. In socio-economic development monitoring, this model is often used to evaluate the effectiveness of policy implementation and the impact of natural factors on economic and social development [5].

The establishment of a monitoring framework for promoting local economic development is inseparable from an accurate and efficient analytical tool. The dynamic threshold and forecast hybrid model is important. The model combines the advantages of the coefficient of variation (CV) and the time lag evaluation model, and can accurately monitor and predict the local economic development in a dynamically changing economic environment.

Table 1

Creating a new model of Socio-Economic Monitoring System

Stage	Description
1. Model basis:	The model is based on the coefficient of variation (CV), which is an indicator of the degree of dispersion of data distribution. CV can capture the relative differences in the economic development levels of various regions, thereby providing key decision-making support for policymakers. In addition, combined with the time lag evaluation model, the policy effects over a period can be quantitatively analyzed, so as to better understand and evaluate policy responsiveness.
2. Setting of dynamic thresholds:	In the model, by establishing a dynamic threshold system, it can be adjusted according to the specific conditions of economic development in different years or regions. This flexible adjustment mechanism makes the monitoring results more in line with the current actual economic situation, while improving the practicality and forecasting accuracy of the model.
3. Application of forecast hybrid model:	To further improve the forecasting ability of the model, the forecast hybrid model is introduced. The model integrates a variety of forecasting techniques, such as time series analysis and machine learning algorithms, to adapt to the complex economic environment and changing data characteristics. By comprehensively applying these methods, the future economic development trend can be more accurately predicted, providing a scientific basis for policy making.

4. Real-time update and feedback mechanism:	The model also adopts a real-time update mechanism to ensure the timeliness and accuracy of monitoring data. Through continuous tracking and analysis of monitoring data, problems and challenges in economic development can be discovered in a timely manner, and monitoring strategies and improvement directions can be quickly adjusted through feedback mechanisms.
5. Application field expansion:	In addition to the economic field, the hybrid model also has a wide range of application potential. For example, it can also be applied in environmental governance, social services and other fields. Through cross-domain model integration, a more comprehensive and effective monitoring and forecasting system can be formed.

Source: based on [1, 4, 5]

Traditional socio-economic monitoring approaches have laid the groundwork for contemporary research and policy analysis. Each method has its strengths and limitations, making it essential to combine multiple approaches for a comprehensive assessment. While structural-functional and historical analyses provide valuable theoretical insights, statistical and participatory methods ensure data-driven decision-making. The integration of classical methods with emerging technologies remains a key challenge for future socio-economic monitoring research.

References

1. Potts R., Vella K., Dale A., and Sipe N. (2016) Exploring the usefulness of structural–functional approaches to analyse governance of planning systems. *Planning Theory*. Vol. 15, No. 2. 2016. pp. 162-189
2. Ormerod R. (2019) The history and ideas of sociological functionalism: Talcott Parsons, modern sociological theory, and the relevance for OR, *Journal of the Operational Research Society*, DOI: 10.1080/01605682.2019.1640590
3. Demetriou, Ch., and Roudometof V., (2020) The History of Historical-Comparative Methods in Sociology, in Patricia Leavy (ed.), *The Oxford Handbook of Qualitative Research*, 2nd edn, Oxford Handbooks (online edn, Oxford Academic, 2 Sept. 2020), <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190847388.013.11>, accessed 10 Mar. 2025
4. Headey, B. (2023). Stiglitz-Sen-Fitoussi Report. In: Maggino, F. (eds) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17299-1_2870
5. Gavkalova N., Babenko K., Zolenko A., (2019) Formation an Information-Analytical System for Monitoring the Economic Development of Territories. *International Journal of New Economics and Social Sciences*,1 (9) 2019: 195-203 DOI 10.5604/01.3001.0013.3043

УДК: 338.87

Вінницький Я. Г.

“Фінанси, банківська справа та страхування”, аспірант 2-го курсу
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ФІНАНСУВАННЯ ГУМАНІТАРНОГО РОЗМІНУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Сучасні проблеми безпеки та економічного відновлення в Україні вимагають невідкладних заходів, зокрема у сфері гуманітарного розмінування. Потенційно забруднено близько 139 тис. км² території, яка створює значні економічні та соціальні витрати, а оцінка вартості безпечного розмінування досягає \$34,6 млрд [1, 2]. Традиційні джерела фінансування, як-от бюджетні витрати та гранти міжнародних організацій, не забезпечують повноцінного покриття цих масштабів, що спонукає до пошуку альтернативних підходів.

У цьому контексті особливий інтерес механізму захисту державно-приватного партнерства (далі – ДПП) як засобу інтеграції приватних інвестицій у фінансування гуманітарного розмінування. ДПП дозволяє об'єднати державний бюджет із ресурсами приватного сектору, забезпечуючи стабільний потік інвестицій для реалізації комплексних заходів із звільнення мінних територій. Такий підхід сприятиме не тільки оперативному усуненню мінної загрози, але й створеним умовам для відновлення інфраструктури, стимулювання економічного зростання та підвищення безпеки населення.

Існує кілька моделей застосування державно-приватного партнерства у сфері розмінування, кожна з яких має свої переваги та недоліки. Таблиця 1 містить основні варіанти реалізації цього механізму та описує їх ключові характеристики.

Як бачимо, найбільш перспективними для України може бути концесійна модель та створення інвестиційних фондів, після чого вони можуть отримати значні витрати без значного навантаження на державний бюджет.

Державно-приватне партнерство передбачає розподіл відповідальності між державою та приватним сектором, що дозволяє оптимізувати фінансові потоки шляхом залучення додаткових інвестицій для швидкої реалізації програми розмінування та зменшення навантаження на бюджет [1], одночасно сприяючи трансферу сучасних технологій і експертизи, які підвищують ефективність робіт і знижують витрати [2]. Крім того, після очищення території інвестори можуть використовувати ці землі для розвитку сільськогосподарського виробництва, енергетичних проєктів або будівельної інфраструктури, що сприяє зростанню.

Таблиця 1

Основні моделі державно-приватного партнерства
 у фінансуванні гуманітарного розмінування

Модель ДПП	Механізм реалізації	Переваги	Можливі ризики
Концесія	Приватна компанія отримує право на проведення розмінування та подальше використання землі	залучення великих інвестицій; контроль за якістю виконання робіт	Висока вартість для держави; необхідно законодавчого регулювання
Контрактне управління	Приватний оператор розмінування за державну вартість	Висока ефективність виконання робіт	Обмеженість фінансування з боку держави
Спільне підприємство	Держава та приватний сектор створюють спільну компанію для реалізації проектів	Баланс інтересів між державою та бізнесом; довгострокове фінансування	Складність у розподілі доходів та ризиків
Інвестиційні фонди	Держава створює фонд, до якого залучаються приватні інвестори для фінансування розмінування	Гнучкість у фінансуванні; можливість залучення міжнародних донорів	Високі вимоги до управління фінансами

Джерело: сформовано автором на основі матеріалів [1, 2, 3].

Одним із ключових викликів є недосконалість наявного нормативно-правового середовища, яке не забезпечує достатньої юридичної стабільності для залучення приватних інвестицій. Робота Покальчука та колег [3] демонструє, що для успішної інтеграції інноваційних фінансових механізмів необхідно розробити окремі законодавчі акти, які регламентували процедури рекультивації земель та встановлювали критерії оцінки ефективності проведення заходів з гуманітарного розмінування. Такий комплекс заходів може включати створення стандартів якості для розмінувальних робіт, системи державного страхування інвестицій та механізми компенсації економічних збитків, завданих бойовими діями [3].

Додатково, ефективність ДПП залежить від можливості залучення міжнародних партнерів, які готові надати технології, обладнання та експертизу. Інноваційні фінансові механізми, засновані на принципах ДПП, дозволяють забезпечити гнучкість і адаптивність у процесі фінансування гуманітарного розмінування, що є фактором у післявоєнному відновленні. Таким чином, впровадження державно-приватного партнерства є не лише засобом мобілізації додаткових фінансових ресурсів, але й стимулом для створення нової інфраструктури, яка сприятиме довгостроковій економічній стійкості регіонів України [1, 2, 3].

Висновки. Державно-приватне партнерство є одним із найбільш перспективних механізмів фінансування гуманітарного розмінування в Україні. Його впровадження дозволяє залучати значні фінансові ресурси, зменшуючи навантаження на державний бюджет та забезпечуючи довгострокову економічну вигоду. Основними перевагами ДПП є можливість залучення інноваційних технологій, забезпечення ефективного використання земельних ресурсів та створення робочих місць у постраждалих регіонах.

Водночас, для успішної реалізації ДПП необхідно усунути низку бар'єрів, зокрема розробити відповідну нормативно-правову базу, створити механізми страхування інвестицій та впровадити міжнародні стандарти управління проектами розмінування. Лише за умов комплексного підходу Україна може ефективно використовувати потенціал державно-приватного партнерства для забезпечення безпеки населення та сталого економічного розвитку.

Список літератури

1. Reuters. (2024, 10 вересня). *Landmines cost Ukraine \$11 bn GDP each year, says report*. Режим доступу: URL <https://www.reuters.com/world/europe/landmines-cost-ukraine-11-bln-gdp-each-year-says-report-2024-09-10/>

2. Forbes Україна. (2024). *Ринок на понад \$37 млрд: економічні можливості для інвесторів у гуманітарне розмінування в Україні*. Режим доступу: URL <https://forbes.ua/money/rinok-na-ponad-37-mlrd-yaki-ekonomichni-mozhливosti-dlya-investoriv-ta-biznesu-vidkrivae-gumanitarne-rozminuvannya-v-ukraini-rozpovidae-direktor-tsgr-volodimir-bayda-20022025-27341>

3. Покальчук, М.Ю., Марачук, А.В., & Шулепова, О.О. (2024). Правове забезпечення заходів повоєнного відновлення земельних ресурсів України. Електронне наукове видання “Аналітично-порівняльне правознавство”, 6, 240–258. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.74>

УДК 336.64:519.866:004.8

Федорчак О. Є.

к.е.н., програміст SMSWords (USA),
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-7467-5085>

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ЧЕРЕЗ СЦЕНАРНИЙ АНАЛІЗ ТА АВТОМАТИЗОВАНЕ КОРИГУВАННЯ ПРОГНОЗІВ

У сучасному фінансовому середовищі підприємства стикаються з численними ризиками, зокрема макроекономічною нестабільністю, волатильністю валютних курсів, змінами попиту та регуляторними обмеженнями. Високий рівень невизначеності вимагає використання ефективних методів управління ризиками, які дозволяють не лише оцінювати ймовірні загрози, але й адаптувати фінансову стратегію відповідно до нових викликів. Одним із таких підходів є поєднання сценарного аналізу з автоматизованим коригуванням прогнозів, що дає змогу

підприємствам підвищити точність фінансових прогнозів та зменшити потенційні втрати.

Процес управління ризиками починається з ідентифікації та класифікації основних загроз. Це включає аналіз макроекономічних змін, оцінку валютних ризиків, можливих коливань вартості активів, змін у державному регулюванні та впливу глобальних криз. Важливим етапом є розподіл ризиків за ступенем впливу на фінансову стійкість підприємства та ймовірністю їхнього виникнення.

Після класифікації ризиків формується система сценарного аналізу, яка передбачає розробку кількох можливих сценаріїв розвитку подій. Оптимістичний сценарій передбачає сприятливий розвиток ринку, стабільний курс валют та позитивну динаміку інвестицій. Базовий сценарій будується на основі історичних тенденцій, а песимістичний враховує можливі кризи, зниження купівельної спроможності та негативний вплив зовнішніх факторів. Для моделювання цих сценаріїв використовуються математичні методи, такі як регресійний аналіз, аналіз часових рядів, а також метод Монте-Карло, що дозволяє оцінювати ймовірні ризики на основі симуляцій.

Одним із ключових аспектів ефективного управління ризиками є автоматизоване коригування прогнозів. Застосування технологій машинного навчання дозволяє оновлювати моделі прогнозування у реальному часі, враховуючи нові дані та тенденції. Використання нейронних мереж та байєсівських моделей сприяє адаптивному аналізу фінансових показників, що дає змогу швидко реагувати на зміни у ринковому середовищі. Онлайн-навчання алгоритмів дозволяє коригувати прогнози одразу після отримання нових спостережень, що підвищує точність і знижує вплив випадкових відхилень.

Для оцінки ефективності прогнозів застосовуються різні метрики, такі як середня абсолютна відносна похибка (MAPE), корінь середньоквадратичної похибки (RMSE) та середня абсолютна похибка (MAE). Поєднання цих метрик дозволяє підприємствам визначати рівень надійності прогнозів та мінімізувати помилки у фінансових розрахунках.

Сценарний аналіз та автоматизоване прогнозування відіграють важливу роль у прийнятті управлінських рішень. Результати такого аналізу можуть бути використані для планування інвестиційної діяльності, оптимізації розподілу капіталу та управління грошовими потоками. Зокрема, підприємства можуть своєчасно визначати потребу у диверсифікації активів, застосовувати стратегії хеджування валютних ризиків або змінювати структуру витрат відповідно до прогнозованої фінансової ситуації.

Критично важливим є безперервний моніторинг ринкових умов і адаптація моделей прогнозування. Застосування технологій Big Data дозволяє підприємствам оперативного оновлювати фінансові стратегії, враховуючи зміни у поведінці споживачів, глобальні економічні фактори та інші непередбачувані події. Це дає можливість оперативного змінювати сценарії та адаптувати бізнес-стратегію до реальних умов.

Таким чином, поєднання сценарного аналізу та автоматизованого коригування прогнозів дозволяє підприємствам підвищити точність управління фінансовими ризиками, зменшити вплив негативних зовнішніх факторів та адаптуватися до

нестабільного ринкового середовища. Цей підхід сприяє гнучкості фінансового менеджменту, оптимізації витрат та ефективнішому використанню ресурсів у довгостроковій перспективі.

Список літератури

1. Бречко О. Цифровий стандарт: нові можливості для трансформації бізнес-процесів в умовах цифровізації // Вісник економіки. – 2023. – Вип. 2. – С. 58–73. – DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.02.058>.

2. Хаба Г., Сигида Л., Назаренко А. Цифровізація бізнес-процесів: бібліометричний аналіз // Маркетинг і цифрові технології. – 2021. – Т. 5, № 3. – С. 53–62.

3. Казимир Я. Цифровізація – сучасний фактор розвитку бізнес-процесів // Фінансово-економічні механізми сталого розвитку національної економіки: матеріали конференції. – 2022. – С. 188–191. – Режим доступу: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/38538/2/FMZKP NES_2022_Kazymyr_Y-Digitization___a_modern_188-191.pdf.

УДК 368.1 : 336.71

Шуляк Д. А.

аспірант кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Охрименко І. Б.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПРОБЛЕМИ СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ БАНКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Сучасними тенденціями розвитку світової економіки є посилення ролі фінансових посередників, розширення і поглиблення інтеграційних взаємозв'язків між ними, універсалізація їх діяльності на світовому ринку фінансових послуг. Найбільш помітним явищем світового масштабу є банківсько-страхова інтеграція, рівень якої впливає на характер розвитку фінансового сектору залежно від фази економічного циклу, на якому знаходиться держава.

В Україні протягом останнього десятиліття також спостерігається тенденція поетапного процесу інтеграції банків і страхових організацій, синтез їх послуг з метою реалізації як банківських, так і страхових продуктів. При цьому основним напрямом банко-страхової інтеграції в Україні є банкострахування, концепцією якого є створення для приватної клієнтури “фінансового супермаркету”, де кожен може задовольнити як потреби в банківському обслуговуванні, так і в фінансовому консалтингу, і страховий інтерес. По суті це “вторгнення” банку на територію діяльності СК і отримання синергетичного ефекту від сильних сторін банківського і страхового бізнесу. Обидві сторони поєднують канали продажів і клієнтські бази, а також відкривають доступ до

внутрішніх фінансових ресурсів один одного, завдяки чому підвищується ефективність діяльності обох секторів економіки. Взаємодія страхових компаній і банків по даному напрямку є взаємовигідним співробітництвом, оскільки дозволяє здійснити диверсифікацію послуг і каналів розподілу, мінімізувати ризики і підвищити надійність всіх фінансових операцій. Банкостраховання забезпечує банкам нові джерела прибутку, а страховим організаціям зростання страхових портфелів.

Водночас на даний момент склалася ситуація, коли основні послуги, що надаються банками і страховим компаніям один одному, вже затребувані і спостерігається істотне уповільнення темпів розвитку спільної діяльності. Одночасно приходить розуміння того, що від характеру розвитку і вдосконалення взаємодії між банками та страховими компаніями багато в чому залежить фінансова стійкість і добробут цих фінансових структур в майбутньому. На перший план виходить необхідність більш гнучкого і нестандартного підходу до вироблення стратегії розвитку даного бізнесу, поглиблення професійної взаємодії тощо [1, с. 431]. Найбільш неопанованим напрямом цієї співпраці є страхування ризиків банків, що розвивається фрагментарно, проте має значний потенціал.

Страхування ризиків діяльності банків, включає два різні типи страхування: банківських і фінансових ризиків (рис. 1), які за своєю суттю зовсім не співпадають з, подібною на перший погляд, класифікацією ризиків у банківському менеджменті.

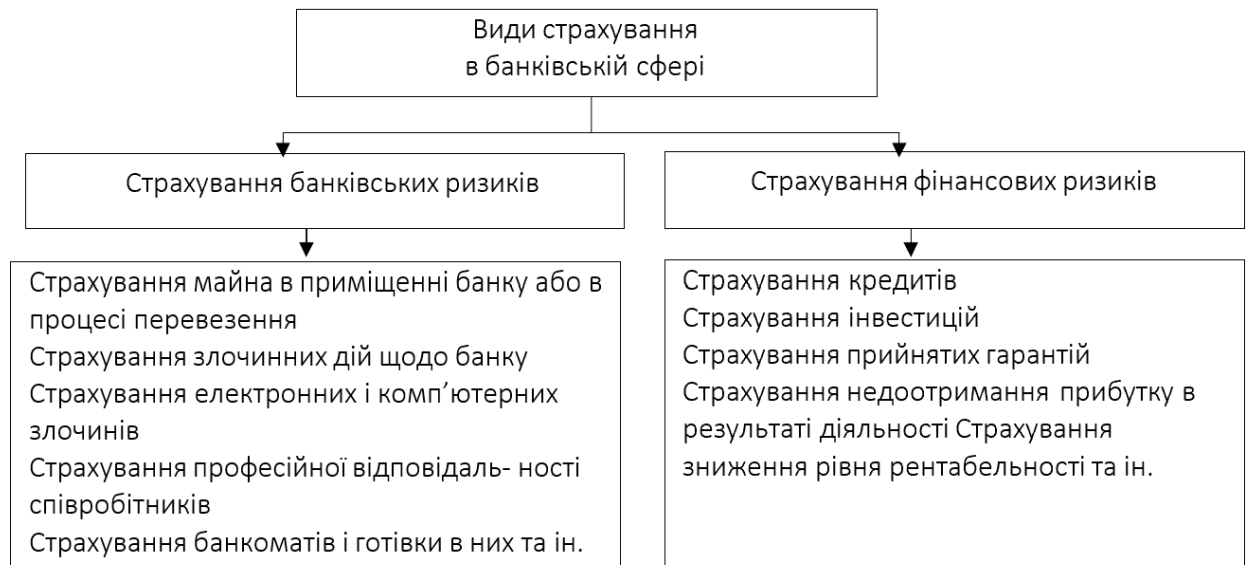

Рис. 1. Види страхування у банківській сфері [2, с. 150]

В контексті страхування фінансових ризиків, однією з основних послуг страхових компаній, якою найбільш активно користуються банківські структури, є страхування майна, переданого підприємствами в заставу для забезпечення повернення кредитів, що видаються. Крім того, спостерігається все зростаючий попит на страхування іпотечного та лізингового кредитування, проектного фінансування, а також цивільної відповідальності (при іпотечному, лізинговому кредитуванні). Все більшого значення набуває і страхування при видачі споживчих кредитів фізичним особам, з поширенням

цього виду страхування як на предмет кредитування, так і на життя та працездатність позичальника [1, с. 429].

Проте перелічені вище тренди страхування банківської діяльності пов'язані переважно з страхуванням відповідальності третіх осіб, в той час як ризики безпосередньо дій самої банківської установи залишається без належної уваги.

Банки України традиційно страхують окремі операційні ризики, практично не використовуючи комплексне страхування, яке є обов'язковим за кордоном (в тому числі, в країнах ЄС), і марно. Даний вид комплексного страхування дозволяє захистити значну частину ризиків, що виникають в банківській діяльності, а тому є важливою складовою комплексної системи ризик-менеджменту будь-якого банку, що орієнтується на довгостроковий і сталий розвиток. Банківське страхування підвищує імідж установ і забезпечує безперервність і надійність їхньої діяльності, а також виступає важливою перевагою у процесі конкурентної боротьби в банківській сфері. Тому в міжнародній страховій практиці часто використовується поліс BBB (Bankers Blanked Bond) – комплексного банківського страхування.

Комплексне банківське страхування – це комплексне страхування банків від усіх злочинів, тому захисту підлягають [3, с. 7]:

1) злочинні дії щодо активів банківської установи: пограбування, крадіжка третіми особами майна з її приміщення або в процесі перевезення; зловживання персоналу банку (шахрайство і використання підроблених документів, розкрадання цінних паперів зі сховища банку тощо);

2) електронні та комп'ютерні злочини (Electronic & Computer Crime Policy);

3) професійна відповідальність співробітників (Professional Indemnity Policy).

Комплексна програма страхування покриває практично всі збитки, пов'язані зі злочинами проти банку і його майна як третіми особами, так і власними співробітниками. Вважається, що значну кількість злочинів у банківській сфері скоюють самі співробітники, тому цей вид страхування дуже ефективний засіб захисту банківських установ.

Низькі значення рівня банківсько-страхової інтеграції у вигляді страхування банківських ризиків пов'язані з конкретними проблемами, що виникають у сфері організації цих інтеграційних відносин. Ключовими проблеми, що стримують розвиток страхування банківських ризиків в Україні, на нашу думку, є наступні:

– законодавчі: нормативно-правове забезпечення діяльності зазначених інституцій в різних формах інтеграції погано врегульовано в Україні, питання ефективного регулювання та нагляду щодо банків і страхових компаній мають різний рівень пропрацювання як з боку регулятора, так і зсередини фінустанов – банки України підлягають належному регулюванню понад 30 років, страхові ж компанії лише адаптуються до такого регуляторного впливу останні 5 років;

– кон'юнктурні (ринкові): гарантія фінансової надійності, невідповідність розмірів страхових і банківських операцій; фінансова нестабільність страхових компаній є очевидно гіршою у порівнянні з банками, що є перешкодою до прийняття на страхування ризики банків, питання перестраховування зобов'язань знаходиться у ще більш критичному стані;

– значний ступінь залежності страхових компаній від банківських установ і низька зацікавленість зміни напрямів (продуктів), що приносять дохід від взаємодії з банками: тривалий час складалась практика інвестування майже всіх активів страхових компаній у депозити банків, які були і залишаються обернено пропорційною “платою” за співпраці. Тобто, банківські вклади залишалися найбільш стабільним інструментом отримання доходів для страхових компаній. Дохід від страхових премій за страхування ризиків банків має зовсім іншу природу;

– низький рівень довіри кредитних організацій до страхових компаній. Перший аспект стосується сумнівів щодо фінансових спроможностей страховика при настанні страхового випадку і отримання належного відшкодування вчасно і в повній мірі. Другий аспект пов’язаний з небажанням кредитної установи давати доступ до особистої інформації необхідною для оцінки його фінансового стану при страхуванні конкретних ризиків, через побоювання щодо її можливого витоку;

– низька страхова культура, що притаманне українському простору у цілому: у багатьох банках страхування операційних ризиків здійснюється за залишковим принципом. Такі банки, звичайно ж, звернуться до страхування в разі виникнення загрози серйозних збитків, але застрахують лише той ризик, який несе найбільшу загрозу. Про комплексне страхування в даному випадку навіть не йде мови.

– проблеми у сфері організації взаємовигідних відносин з клієнтами: низький рівень прозорості акредитації страхових компаній в банках, відсутність індивідуального підходу до страхування ризиків зі сторони страхових компаній;

– проблеми інформаційно-технологічного характеру: технічне програмне забезпечення банківських установ все ще не ідеально адаптовано для продажів страхових продуктів та послуг; натомість автоматизація бізнес-процесів страхових компаній у порівнянні з банками також бажає кращого.

Вирішення вказаних проблем є неможливим у короткостроковій перспективі, вимагає реалізації адекватних стратегічних програм розвитку фінансового сектору і економіки, в цілому, страхового та банківського бізнесу, зокрема. Ці проблеми також потребують ретельного вивчення і пропрацювання у середовищі фахівців, що є актуальним предметом для подальших наукових досліджень.

Список літератури

1. Борисюк О. Тенденції банкострахування в умовах нестабільності розвитку фінансового ринку України. *Молодий вчений*. 2019. № 1 (65). С. 428-432.

2. Панченко О., Маслюк О., Гориленко А. Банківські ризики як об’єкт страхування в сучасних умовах. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 4 (24). С. 146-154.

3. Фурман В. М. Комплексне банківське страхування: міжнародна практика та початок запровадження в Україні. *Економіка: теорія та практика*. 2014. № 2. С. 4-10.

СЕКЦІЯ 7

SECTION 7

**МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ
MATHEMATICAL METHODS, MODELS, AND
INFORMATIONAL TECHNOLOGIES IN ECONOMICS**

УДК 519.816:004.21

Альбоца К. О.

студентка

Національний аерокосмічний університет
“Харківський авіаційний інститут”.

Кузніченко В. М.

к.ф.-м.н, доцент

доцент кафедри вищої математики

та системного аналізу

Національний аерокосмічний університет
“Харківський авіаційний інститут”.

**ОЦІНКА АЛЬТЕРНАТИВ:
ЕНТРОПІЙНИЙ ТА ІЄРАРХІЧНИЙ АНАЛІЗ**

Анотація: У даній роботі представлено дослідження комбінованого застосування методу ентропійного зважування та методу аналізу ієрархій (МАІ) для вирішення задач багатокритеріального прийняття рішень.

Розроблений алгоритм дозволяє об'єктивно оцінювати ваги критеріїв на основі статистичних властивостей даних з наступним аналізом узгодженості експертних оцінок. Проведено апробацію методики на прикладі вибору оптимального технічного рішення за п'ятьма критеріями: КПД, габарити, ціна, потужність та гарантійний строк. Результати демонструють підвищення об'єктивності прийнятих рішень та зниження впливу суб'єктивних факторів.

Актуальність теми. Задачі багатокритеріального прийняття рішень є невід'ємною частиною сучасного управління та інженерного проектування. В умовах збільшення складності технічних систем та кількості параметрів, що потрібно враховувати, існує потреба у розвитку методів, які дозволяють об'єктивно оцінювати та порівнювати альтернативи. Традиційні методи прийняття рішень часто піддаються суб'єктивізму експертних оцінок, що може призводити до неузгоджених результатів. Метод аналізу ієрархій, запропонований Сааті [1], є потужним інструментом, але його точність можна підвищити шляхом комбінування з об'єктивними методами визначення ваг критеріїв, такими як ентропійне зважування [2].

Актуальною задачею є розробка методики, яка дозволяє кількісно оцінювати якість рішень через аналіз матриць парних порівнянь (МПС), включаючи розрахунок власних значень, індексу узгодженості [1] та перевірку транзитивності порівнянь.

Методологія дослідження.

1. Ентропійне зважування критеріїв. Метод базується на оцінці інформаційної ентропії даних та дозволяє об'єктивно визначити ваги критеріїв без залучення експертних оцінок.

Алгоритм включає:

- нормалізацію початкової матриці альтернатив;
- розрахунок інформаційної ентропії за кожним критерієм [2];
- визначення ваг критеріїв на основі ступеня їх диференціюючої здатності [3].

2. Метод аналізу ієрархій

Побудова та аналіз матриць парних порівнянь.

Для кожного критерію формується матриця парних порівнянь альтернатив. Математична формалізація методу базується на властивостях власних векторів та власних значень матриць [1]. Важливою особливістю є коректне обчислення максимального власного значення та відповідного йому власного вектора, що забезпечує точне визначення локальних пріоритетів.

Оцінка узгодженості суджень. Для кожної матриці парних порівнянь проводиться розрахунок індексу узгодженості (CI) та відношення узгодженості (CR) [1], що дозволяє кількісно оцінити ступінь несуперечливості експертних оцінок. Також виконується підрахунок порушень транзитивності суджень, що дає додаткову інформацію про якість оцінок.

Синтез локальних пріоритетів. На основі отриманих ваг критеріїв та локальних пріоритетів альтернатив розраховуються глобальні пріоритети, які визначають остаточний ранг кожної альтернативи [3].

Практична реалізація. Розроблений алгоритм реалізовано на мові Python з використанням бібліотек NumPy та SciPy для виконання матричних операцій та спектрального аналізу [3].

Ключовими функціями є:

- `entropy_weights()` – розрахунок ваг критеріїв методом ентропії [2];
- `calculate_mps_characteristics()` – обчислення власних значень та векторів МПС [1];
- `consistency_ratio()` – оцінка узгодженості експертних суджень [1];
- `count_transitivity_violations()` – аналіз порушень транзитивності оцінок [3].

Апробація методики проведена на прикладі вибору оптимального технічного рішення з оцінкою за п'ятьма критеріями: КПД, габарити, ціна, потужність та гарантійний строк. Для кожного критерію побудовані матриці парних порівнянь трьох альтернатив.

Результати:

1. Об'єктивні ваги критеріїв, розраховані методом ентропії [2], показують, що найбільшу диференціюючу здатність мають критерії “потужність” та “ціна”.

2. Аналіз узгодженості МПС підтверджує, що для всіх критеріїв відношення узгодженості (CR) не перевищує порогового значення 0.1 [1].

3. Транзитивність суджень дотримується найбільш повно для критеріїв “КПД” та “ціна” [3].

4. Глобальні пріоритети альтернатив демонструють перевагу третьої альтернативи, що пояснюється її високими показниками за потужністю та гарантійним строком [3].

Висновки:

1. Комбінування методу ентропійного зважування та методу аналізу ієрархій забезпечує більш об'єктивне визначення ваг критеріїв та знижує вплив суб'єктивних факторів [2].

2. Розроблений алгоритм аналізу МПС, який включає розрахунок власних значень, оцінку узгодженості та перевірку транзитивності, дозволяє кількісно оцінювати якість експертних оцінок [1].

3. Практична апробація методики підтверджує її працездатність та ефективність [3].

4. Реалізація алгоритму на Python з використанням бібліотек NumPy та SciPy забезпечує високу обчислювальну ефективність [3].

5. Перспективним напрямком є інтеграція методів нечіткої логіки для роботи з якісними критеріями та розробка методів візуалізації результатів [3].

Список літератури

1. Saaty T.L. The Analytic Hierarchy Process. McGraw-Hill, New York, 1980.
2. Shannon C.E. A Mathematical Theory of Communication. Bell System Technical Journal, 27, pp. 379-423, 623-656, 1948.
3. Hwang C.L., Yoon K. Multiple Attribute Decision Making: Methods and Applications. Springer-Verlag, Berlin, 1981.

УДК 658.15

Жиляков С. В.

аспірант кафедри управління персоналом,
економіки праці та економічної теорії,
Полтавський університет економіки і торгівлі

ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ МЕТОДУ ТАКСОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Вибір методу є ключовим рішенням при проведенні наукових та економічних досліджень з метою напрацювання методики пізнання явищ та процесів. [1, с. 41].

Конкурентоспроможність підприємства є багатовимірною економічною категорією, яка охоплює економічні, технологічні, фінансові, соціальні та організаційні фактори. Оцінка цього показника вимагає застосування кількісних методів, які дозволяють враховувати множинність характеристик та їхній взаємозв'язок.

Одним із найбільш ефективних методів багатовимірного аналізу, який застосовується для оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств, є метод таксономічного аналізу. Він дозволяє систематизувати сукупність неоднорідних показників, об'єднуючи їх в узагальнений індекс конкурентоспроможності, що є критично важливим для прийняття стратегічних управлінських рішень [2, с. 95].

Застосування математичних методів обробки даних в структурі таксономічного аналізу є доцільним для формування гнучких стратегій управління конкурентоспроможністю, дозволяє оперативно адаптувати стратегію підприємства до змін ринкового середовища та оптимізувати ресурсне забезпечення.

Для об'єктивного розрахунку конкурентоспроможності підприємства запропонуємо систему ключових показників господарської діяльності, що характеризують різні аспекти функціонування підприємства.

1. Фінансово-економічні показники: рентабельність активів (ROA), що характеризує ефективність використання активів підприємства; рентабельність власного капіталу (ROE), яка визначає прибутковість вкладених власниками коштів; прибуток до сплати податків, відсотків та амортизації (EBITDA), що свідчить про операційну ефективність бізнесу; коефіцієнт фінансової стійкості, – для визначення рівня забезпечення підприємства власними коштами.

2. Операційні показники: коефіцієнт оборотності активів, який характеризує ефективність використання активів у процесі виробництва; собівартість реалізованої продукції, що дозволяє оцінити рівень витрат підприємства; продуктивність труда, що показує ефективність використання трудових ресурсів через виручку на одного працівника.

3. Маркетингові та ринкові показники: частка ринку підприємства, яка визначає конкурентні позиції компанії в галузі; індекс споживчої лояльності для характеристики задоволення клієнтів; середня ціна реалізації, яка впливає на конкурентні переваги підприємства.

4. Інноваційні та технологічні показники: частка витрат на інновації у загальній структурі витрат для визначення інноваційної активності підприємства; кількість впроваджених нових технологій для характеристики рівня технологічного розвитку; рівень автоматизації виробничих процесів з метою визначення ефективності використання сучасних технологій.

5. Соціальні та екологічні показники: середня заробітна плата працівників; рівень дотримання екологічних стандартів, як важливий чинник для міжнародних ринків; кількість соціально-орієнтованих програм, які впливають на корпоративну відповідальність підприємства.

Згідно з методикою розрахунку інтегрального показника, оцінка конкурентоспроможності підприємства за допомогою таксономічного аналізу [2, с. 93] передбачає наступні етапи:

- формування матриці спостережень, у якій містяться вихідні значення вибраних показників для підприємств-конкурентів;
- нормалізація показників через зведення значень до безрозмірного вигляду для забезпечення порівнянності даних;
- визначення вектору-еталону, який має найкращі значення за всіма показниками;
- розрахунок відстаней між кожним підприємством та еталонним підприємством з використанням Евклідової відстані;
- розрахунок таксономічного показника конкурентоспроможності для кожного підприємства;
- побудова рейтингу конкурентоспроможності підприємств та визначення їх сильних і слабких сторін.

Отже, застосування інтегрального підходу дозволяє формувати гнучкі стратегії управління підприємством, що включають технологічну модернізацію, фінансову оптимізацію, маркетингові заходи та соціально-екологічну відповідальність.

Таким чином, вибір методу таксономічного аналізу для оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства є науково обґрунтованим, оскільки він забезпечує всебічне, точне та кількісне оцінювання конкурентних переваг, що дозволяє розробляти стратегічні плани розвитку та забезпечувати довгострокову стійкість у ринковій конкуренції.

Список літератури

1. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація) / Мазаракі А.А. та ін. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 296 с.
2. Криховецька З. М., Щипайло С. І., Крпельницька С. О. Таксономічний аналіз фінансового потенціалу розвитку підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 90–97. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.11.90 URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5058&i=14>

УДК 519.816:004.021

Яценко А. В.

студентка

Національний аерокосмічний університет
“Харківський авіаційний інститут”.

Кузніченко В. М.

к.ф.-м.н, доцент

доцент кафедри вищої математики
та системного аналізу

Національний аерокосмічний університет
“Харківський авіаційний інститут”

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ CRITIC ТА АНР ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИБОРУ РЕКЛАМНИХ КАНАЛІВ

Анотація: У роботі проводиться порівняльний аналіз методів CRITIC та АНР для вибору ефективних рекламних каналів. Досліджується точність, обчислювальна складність та практична застосовність цих методів. Результати демонструють високу узгодженість отриманих ваг критеріїв з експертними оцінками та ефективність обох методів.

Вступ. Вибір ефективних рекламних каналів є ключовим фактором успішного просування продуктів та послуг. Методи багатокритеріального прийняття рішень (MCDM) дозволяють структурувати процес оцінки та прийняття рішень у складних умовах. Методи CRITIC та АНР дозволяють враховувати як об'єктивні характеристики альтернатив, так і суб'єктивні переваги осіб, які приймають рішення.

Маркетологи стикаються з необхідністю приймати рішення на основі багатьох протиріч критеріїв: охоплення аудиторії, вартість контакту, конверсія, ефективність таргетингу та інших.

Методи багатокритеріального прийняття рішень (MCDM) дозволяють структурувати процес оцінки та прийняття рішень у таких складних умовах [4].

2. Методологія

2.1 Метод CRITIC. Метод CRITIC, запропонований Diakoulaki D. та співавторами [2], дозволяє визначити об'єктивні ваги критеріїв на основі аналізу їх варіативності та міжкритеріальної кореляції. Метод не вимагає суб'єктивних експертних оцінок, спираючись на об'єктивні характеристики даних.

2.2 Метод АНР. Метод АНР, розроблений Сааті [1], базується на побудові ієрархічної структури критеріїв та альтернатив з наступним попарним порівнянням елементів кожного рівня. Метод дозволяє враховувати суб'єктивні переваги та оцінювати узгодженість прийнятих рішень.

2.3 Аналіз даних. Розглядалася задача вибору оптимального рекламного каналу серед трьох альтернатив на основі чотирьох критеріїв: охоплення аудиторії, вартість контакту, конверсія та якість таргетингу.

Результати. Метод CRITIC визначив об'єктивні ваги критеріїв: [0.189, 0.432, 0.211, 0.167].

Глобальні пріоритети альтернатив склали: [0.371, 0.290, 0.339].

Метод АНР дав схожі результати: [0.350, 0.309, 0.341], що демонструє узгодженість суджень.

Розроблений алгоритм реалізовано мовою Python з використанням бібліотек NumPy та SciPy для виконання матричних операцій та аналізу узгодженості експертних оцінок [3].

Ключовими функціями є:

- `critic_weights()` – розрахунок ваг критеріїв методом CRITIC [2];
- `ahp_priority_vector()` – обчислення власних значень та векторів МПС у методі АНР [1];
- `consistency_ratio()` – оцінка узгодженості експертних суджень [1];
- `check_transitivity()` – аналіз порушень транзитивності оцінок [3].

Обговорення. Обидва методи ефективні для вирішення задачі вибору рекламних каналів. Метод CRITIC менш трудомісткий та не вимагає суб'єктивних оцінок. Метод АНР дозволяє інтегрувати експертні оцінки та перевіряти їх узгодженість.

Висновок. Методи MCDM, такі як CRITIC та АНР, є потужними інструментами для структурованого прийняття рішень у сфері маркетингу.

Рекомендується використовувати метод CRITIC при наявності об'єктивних даних та метод АНР для інтеграції експертних оцінок.

Список літератури

1. Figueira, J., Greco, S., & Ehrgott, M. (2016). Multiple Criteria Decision Analysis: State of the Art Surveys. Springer.
2. Saaty, T. L. (1980). The Analytic Hierarchy Process: Planning, Priority Setting, Resource Allocation. McGraw-Hill.
3. Diakoulaki, D., Mavrotas, G., & Papayannakis, L. (1995). Determining objective weights in multiple criteria problems: The CRITIC method. Computers & Operations Research, 22(7), 763-770.
4. Hwang, C. L., & Yoon, K. (1981). Multiple Attribute Decision Making: Methods and Applications. Springer-Verlag.

УДК 331.101.3

Усатенко О. В.

к. т. н., доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Національний технічний університет “Дніпровська політехніка”

УДОСКОНАЛЕНА КЛАСИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ ТРУДОВОЇ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Трудова мотивація є складним поняттям, що поєднує в собі цілий спектр різноманітних дисциплін. Під трудовою мотивацією розуміється спонукання людей до певної діяльності, спрямованої на досягнення цілей підприємства [1].

Еволюція теорій мотивації та ключові фактори їхнього впливу на діяльність працівників представлені у вигляді класифікації трудової мотивації персоналу на підприємстві (див. рисунок).

Незважаючи на глибоке теоретичне опрацювання, на практиці під трудовою мотивацією найчастіше розуміється грошове стимулювання працівників. Підвищення заробітної плати або заохочення бонусами має тимчасовий характер на кінцеві результати діяльності персоналу та не забезпечують стабільної зацікавленості працівників у виконанні своїх робочих завдань.

Під матеріальною трудовою мотивацією розуміється сукупність зовнішніх стимулів монетарного характеру, які використовуються на підприємстві для заохочення ефективної праці співробітників [1].

Наслідки останньої світової фінансово-економічної кризи і нестабільної ринкової ситуації значно обмежують можливості даного методу спонукання співробітників підприємств до праці, оскільки масу вільних грошових коштів підприємств за останні роки було значно скорочено. Таким чином, менеджменту необхідно було звернутися до інших видів мотивації, дієвість яких була б співмірна з матеріальним стимулюванням.

Практичний досвід показує, що важливою умовою для підвищення зацікавленості співробітників до роботи є використання методів нематеріального стимулювання.

Нематеріальна трудова мотивація – це сукупність зовнішніх стимулів немонетарного характеру, які використовуються на підприємстві для заохочення ефективної праці співробітників [1]. Слід зазначити, що матеріальна і нематеріальна мотивація може чинити сильний вплив на працівників, але не завжди тривалий.

У той час, як зовнішня мотивація спирається на принцип “батога і пряника” (принцип “якщо...тоді”), внутрішня мотивація проявляється з народженням людини і за сприятливих зовнішніх умов призводить до високих особистих досягнень, надає їй власнику гнучкість і відданість справі [2]. Внутрішня мотивація не передбачає очевидних нагород і розкривається у рамках процесу робочої діяльності. Це бажання людей, виконувати певну роботу, яка не залежить від зовнішніх стимулюючих факторів.

Незважаючи на значні відмінності між внутрішньою та зовнішньою складовими трудової мотивації, спостерігається їх взаємовплив. Так, наприклад, для створення міцної бази для розкриття внутрішньої мотивації, керівництву необхідно спочатку забезпечити відповідний ринковим умовам рівень оплати праці працівників.

Рис. 1. Удосконалена класифікація факторів трудової мотивації персоналу підприємства.

Джерело : розроблено автором

Розроблену класифікацію факторів трудової мотивації можна розглядати як прикладний інструментарій, який дозволяє менеджменту організації забезпечити ефективне управління персоналом.

Список літератури

1. Усатенко О.В., Groшелева О.Г. Управління виробничою поведінкою персоналу в системі менеджменту підприємства. *Економічний простір: Збірник наукових праць*. 2014. № 83. С. 242 – 252.

2. Deci E.L., Ryan R.M. Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development and health. *Canadian Psychology*. 2008. Т. 49. С. 182-185.

УДК 316.77:351.07:004.8

Воробйов С. В.

к. держ. упр., директор наукової лабораторії
“Центральноукраїнський академічний хаб”,
доцент кафедри менеджменту,
маркетингу та публічного управління,
Національна академія статистики,
обліку та аудиту,
м. Київ

Бутрій А. П.

аспірант кафедри публічного управління
та проектного менеджменту ННІМП,
ДЗВО “Університет менеджменту освіти”
Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ

ВПЛИВ КОГНІТИВНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ ЕКСПЕРТІВ НА ОПОРНІ ДАНІ МОДЕЛЕЙ МАШИННОГО НАВЧАННЯ

Когнітивні упередження експертів можуть суттєво впливати на якість опорних даних, що використовуються для навчання моделей машинного навчання. Ці упередження призводять до систематичних помилок в інтерпретації даних, що у свою чергу, впливає на ефективність і надійність моделей машинного навчання (далі – МН, англ. - ML), та як наслідок, на якість цифрових інструментів публічного управління, які використовують механізми штучного інтелекту (далі – ШІ, англ. - AI). Ця проблематика ускладнюється тим, що будь-які рішення, ухвалені в контексті реалізації управлінських функцій органами державної влади або органами місцевого самоврядування, мають значний вплив на суспільні відносини у тій чи іншій сфері, прямо впливають на економіку, соціальну рівність, рівень довіри громадян до влади та навіть загальну якість життя громадян.

Відтак, пропонується дослідити природу когнітивних упереджень, їхній вплив на процес підготовки даних для машинного навчання систем штучного інтелекту та запропонувати шляхи мінімізації негативних наслідків цих проявів під час впровадження цифрових інструментів для потреб публічного управління.

Метою цього дослідження є визначення впливу когнітивних упереджень експертів на опорні дані моделей МН та мінімізація пов’язаних з цим ризиків.

Якість моделей МН значною мірою залежить від якості даних, на яких вони навчаються. Опорні дані, що використовуються для навчання моделей, повинні бути репрезентативними, точними та вільними від систематичних помилок. Однак людський фактор, зокрема когнітивні упередження експертів, які беруть участь у

зборі, обробці та аналізі даних, може призводити до викривлень, що негативно впливають на процеси МН систем ШІ.

Когнітивні упередження – це суб’єктивні переконання людини, які можуть виникати через обмеженість інформації, вплив особистого досвіду або соціальних факторів. У контексті підготовки даних для МН когнітивні упередження можуть призводити до вибіркості даних, неправильного трактування інформації або ігнорування важливих аспектів [1, с. 430].

Існує багато видів когнітивних упереджень людей, які в процесі підготовки даних для МН можуть впливати на здатність експертів об’єктивно оцінювати та інтерпретувати оброблювану інформацію, що в свою чергу, має суттєвий вплив якості вихідних даних, зокрема:

- схильність інтерпретувати та запам’ятовувати інформацію, яка підтверджує власні переконання, ігноруючи або недооцінюючи інформацію, що їм суперечить;
- схильність покладатися на першу отриману інформацію при прийнятті рішень;
- схильність формувати загальне враження про об’єкт на основі їхніх конкретних характеристик, тощо [2, с. 78].

Відтак, неврахування цих факторів під час обробки даних експертами для потреб МН, може призводити до вибіркового збору даних, що не відображають повної картини, до надмірного впливу початкових даних на подальший процес збору та обробки інформації, необ’єктивної оцінки даних через вплив зовнішніх факторів та інше.

Тому, з метою зменшення негативного впливу когнітивних упереджень експертів на якість опорні дані для МН, які ними опрацьовуються, можна хочемо запропонувати наступні методи:

- автоматизоване маркування даних, зміст якого полягає у використанні кількох незалежних описових характеристик (анотацій) даних, що обробляються;
- включення фахівців із різними підходами та досвідом до команди, яка готує дані;
- здійснення регулярного аналізу вибірок даних на предмет наявності систематичних помилок та відхилень;
- використання алгоритмічних методів для виявлення та корекції даних, що можуть містити упереджену інформацію;- підвищення обізнаності серед експертів щодо когнітивних упереджень та можливостей їхнього впливу на моделі МН [3, с. 218].

Отже, ми визначили, що когнітивні упередження експертів є серйозним викликом під час підготовки даних для моделей машинного навчання. Вони можуть призводити до систематичних викривлень тієї чи іншої інформації та, як наслідок, негативно впливати на ефективність функціонування загальної моделі ШІ, знижуючи якість вироблених варіантів управлінських рішень.

Однак, для мінімізації цього впливу, потрібно використовувати наведені вище методи автоматизації відбору та верифікації даних, забезпечувати диференційований підхід до різноманітності експертів, що залучаються до процесів машинного навчання, систематично проводити аудит даних та вдосконалювати алгоритмічні підходи для

максимального усунення передумов щодо введення до моделі машинного навчання неякісних або викривлених даних.

На нашу думку, подальші дослідження в цій сфері мають бути спрямовані на розробку нових підходів та методів щодо виявлення упереджень, а також, на підвищення прозорості процесів попередньої підготовки даних експертами з МН.

Список літератури

1. Kahneman, D.; Tversky, A. (1972). Subjective probability: A judgment of representativeness. *Cognitive Psychology*. P. 430-454. doi:10.1016/0010-0285(72)90016-3
2. Brewka G. Artificial intelligence—a modern approach by Stuart Russell and Peter Norvig, Prentice Hall. Series in Artificial Intelligence, Englewood Cliffs, NJ. *The Knowledge Engineering Review*. 1996. Vol. 11, no. 1. P. 78–79. URL: <https://doi.org/10.1017/s0269888900007724>
3. Azimi S., Pahl C. The Impact of Data Completeness and Correctness on Explainable Machine Learning Models. *Journal of Data Intelligence*. 2022. Vol. 3, no. 2. P. 218–231. URL: <https://doi.org/10.26421/jdi3.2-2>

Зайцев Ю. Ю.

аспірант кафедри публічного управління та
проектного менеджменту ННІМП ДЗВО “УМО”,
директор Науково-дослідницького центру
інновацій у природоохоронній сфері “ЕкоУкраїна”. Київ, Україна
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-9095-6776>

Науковий керівник:

Воробйов С. В.

кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри публічного управління і
проектного менеджменту
ДЗВО “Університет менеджменту освіти”

ЦИФРОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ: ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ

Розвиток цифрових технологій сприяє трансформації механізмів державного управління, зокрема у сфері природоохоронної діяльності. Використання електронних платформ, мобільних додатків, інструментів громадського моніторингу та блокчейн-технологій відкриває нові можливості для залучення громадян до прийняття екологічно значущих рішень. Дослідження спрямоване на аналіз інституційного забезпечення цифрових механізмів громадської участі, оцінку їх ефективності та обґрунтування рекомендацій щодо вдосконалення екологічного врядування в Україні.

1. Цифровізація екологічного врядування: концептуальні засади.

Глобальні виклики у сфері охорони довкілля, зокрема зміна клімату, деградація екосистем та забруднення навколишнього середовища, потребують нових підходів до управління природними ресурсами. Одним із таких підходів є цифрове екологічне

врядування (digital environmental governance), що ґрунтується на широкому застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності державних екологічних політик [1].

2. Інституційні аспекти цифрових механізмів громадської участі.

Законодавче забезпечення цифрових інструментів екологічного врядування в Україні ще перебуває на стадії становлення [2]. Незважаючи на існування платформ електронної демократії, таких як “Відкрите довкілля”, “ЕкоМапа”, “EcoCity”, їхній вплив на прийняття управлінських рішень залишається обмеженим. Основні проблеми включають:

- недостатню інтеграцію цифрових інструментів у загальнодержавні системи екологічного моніторингу;
- відсутність єдиного правового механізму для розгляду громадських ініціатив у сфері охорони довкілля;
- низький рівень цифрової компетентності населення [3].

3. Інноваційні цифрові механізми в екологічному врядуванні

Для підвищення ефективності громадської участі пропонується розширення застосування таких технологій:

- Блокчейн – забезпечує незмінність та відкритість екологічних даних, що сприяє формуванню довіри між державою, бізнесом і суспільством [4].
- Big Data та штучний інтелект – дозволяють аналізувати великі масиви екологічних даних, прогнозувати зміни клімату, забруднення повітря та водних ресурсів [5].
- Геоінформаційні системи (GIS) – інтеграція цифрових карт та супутникових даних для моніторингу змін навколишнього середовища в режимі реального часу [1].
- Краудсорсингові платформи – залучення громадян до збору екологічної інформації через мобільні застосунки та соціальні мережі [2].

4. Оцінка ефективності цифрових механізмів громадської участі

Проведений аналіз показує, що цифрові механізми громадської участі можуть суттєво підвищити ефективність природоохоронних заходів за умов:

- законодавчого врегулювання статусу громадських екологічних ініціатив у системі державного управління [3];
- впровадження механізмів державної підтримки цифрових екологічних проєктів (гранти, податкові стимули);
- створення єдиної екологічної цифрової платформи для інтеграції даних, зібраних громадянами, з офіційними державними реєстрами [4].

Висновок.

Модернізація механізмів громадської участі у сфері природоохоронної діяльності шляхом цифровізації є важливим напрямом підвищення ефективності екологічного врядування в Україні. Використання цифрових технологій не лише покращує якість управлінських рішень, а й сприяє формуванню екологічної свідомості громадян [5]. Подальший розвиток у цьому напрямі потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення нормативно-правової бази, цифрову освіту населення та впровадження інноваційних технологій у сфері екологічного моніторингу.

Список літератури

1. Алексеенко І. В. Цифровізація як чинник сталого розвитку та екологічної безпеки держави // Економіка природокористування і охорони довкілля. – 2023. – №2. – С. 56-65.
2. Гуторова Н. О. Правові засади цифрової трансформації державного управління в Україні // Публічне адміністрування та електронне врядування. – 2022. – №3. – С. 27-35.
3. UNEP Digital transformation for the environment: Global trends and challenges. United Nations Environment Programme, 2023.
4. European Commission Digital and data technologies for environmental sustainability. Policy Report, 2023.
5. Maffesoli M. The Time of the Tribes: The Decline of Individualism in Mass Society. London: SAGE, 2020.

Качмар Г. Я.

студ. гр. УА-31,

Національного університету “Львівська політехніка”,

Корчинська О. О.

к.е.н., доцент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту
Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку
Національного університету “Львівська політехніка”

ОПОДАТКУВАННЯ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України “Про благодійну діяльність та благодійні організації” від 05.07.2012 №5073-VI (далі - Закон №5073-VI) благодійна організація - юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених Законом №5073-VI, як основну мету її діяльності [1].

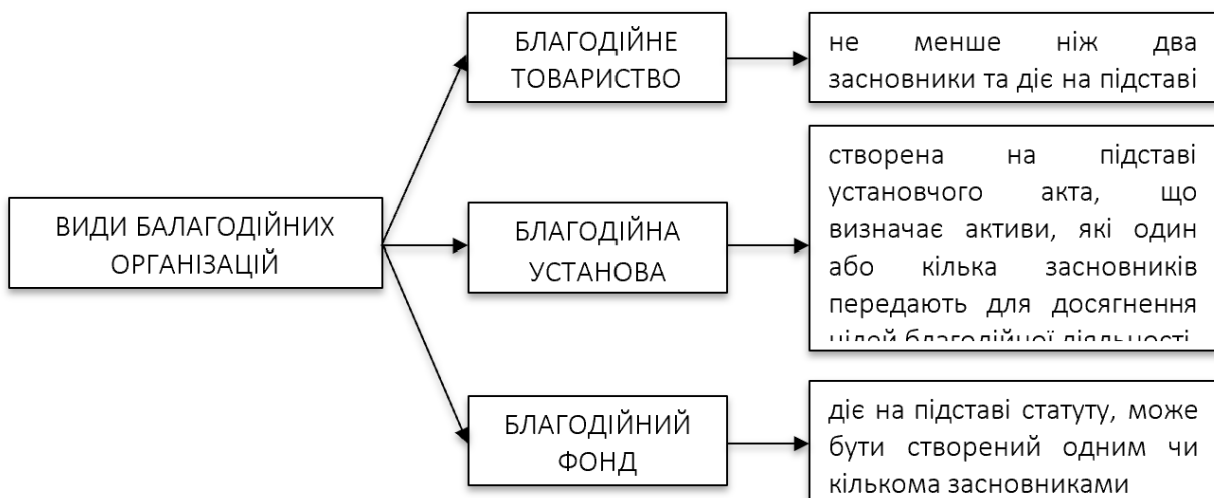

Рис. 1. Види благодійних організацій [2]

Загалом надання благодійної допомоги звільняється від оподаткування податком на додану вартість (ПКУ, ст.197.1.15). Але в окремих випадках у благодійних організацій можуть виникнути зобов'язання щодо сплати ПДВ. Зокрема, це можуть бути операції з постачання товарів, не пов'язані із завданнями та цілями, задля досягнення яких створювалася благодійна організація.

Благодійна допомога, надана фізичним особам (за винятком операцій, на які поширюється звільнення від ПДФО), підлягає оподаткуванню прибутковим податком. Але на час війни діє виключення: неприбуткові організації незалежно від ознаки неприбутковості, які вони мали у довоєнний період до 24.02.2022 р., та незалежно від цілей їх діяльності за їх установчими документами, під час війни протягом дії воєнного стану, можуть здійснювати без податкових наслідків на добровільних засадах благодійну підтримку на користь ЗСУ та низки інших організацій, проте, щодо допомоги окремим фізичним особам це виключення не працює.

Для благодійних організацій у ПКУ також не передбачено пільг зі сплати податку на нерухомість (відмінну від земельних ділянок). Втім, надання таких пільг – зона відповідальності місцевих рад. Об'єктом оподаткування є загальна площа будь-якого нерухомого майна. Річна сума податку розбивається на чотири частини та сплачується щокварталу. Для власників легкового автотранспорту з об'ємом двигунів, що перевищує 3000 см³, існує необхідність сплатити транспортний податок. Виняток становлять автомобілі, термін корисного використання яких перевищує п'ять років [2].

Також не передбачено податкових знижок для благодійних організацій з найманими працівниками, як і будь-який роботодавець, благодійна організація в Україні повинна сплачувати 18% податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) і 5% військового збору [3].

Отже, благодійні організації повинні дотримуватися певних вимог для збереження статусу неприбуткових організацій. Хоча вони звільнені від сплати податку на прибуток за умови відповідності законодавчим вимогам, інші податки зобов'язані сплачувати на загальних підставах.

Таким чином, обов'язок оподаткування благодійного фонду виникає у разі порушення вимог неприбутковості або здійснення діяльності, яка не відповідає статутним цілям.

Список літератури

1. Закон України “Про благодійну діяльність та благодійні організації”. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>
2. Благодійна діяльність в Україні: нюанси обліку та оподаткування. European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/blagodijna-diyalnist-v-ukrayini-nyuansy-obliku-ta-opodatkovannya/>
3. Благодійна діяльність в Україні: облік та оподаткування. Philanthropy in Ukraine. URL: <https://philanthropyinukraine.org/knowledge-hub/publication/blagodijna-diyalnist-v-ukrayini-oblik-ta-opodatkovannya>

УДК 351.751

Петрова Д. О.

студентка ІАДУ

Національний університет “Львівська Політехніка”

Корчинська О. О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри Адміністративного та
фінансового менеджменту

Національного університету “Львівська політехніка”

КОМУНІКАЦІЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ПОДАТКАМИ ТА ЗБОРАМИ

Проблематика комунікації в системі управління місцевими податками та зборами в Україні полягає в недостатньому рівні інформаційної взаємодії між органами місцевого самоврядування, податковими органами та платниками податків. Це зумовлено низькою цифровізацією податкових сервісів на місцевому рівні, фрагментарністю нормативно-правової бази та недостатнім рівнем фінансової грамотності платників. Відсутність ефективних каналів комунікації призводить до несвоєчасного виконання податкових зобов'язань, зниження рівня податкової дисципліни та зростання рівня податкової заборгованості.

Для вирішення цієї проблеми необхідно впровадити комплексний підхід до комунікації між усіма учасниками податкового процесу. Передусім, доцільним є розвиток цифрових платформ та електронних сервісів, які забезпечать прозорість, доступність та зручність податкового адміністрування на місцевому рівні. Також важливим є створення єдиної інформаційної системи для обміну даними між податковими органами та органами місцевого самоврядування, що сприятиме оперативності прийняття управлінських рішень та контролю за податковими надходженнями. Окрім цього, необхідно запровадити систематичну просвітницьку діяльність щодо податкової обізнаності населення, зокрема через навчальні програми, інформаційні кампанії та консультаційні центри.

Значущість цієї теми визнається й сучасними експертами у сфері економіки та фінансів. Данило Гетманцев – голова Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики, активно виступає за цифровізацію податкових процесів і підвищення ефективності взаємодії між державою та платниками податків. Зокрема, у своїх публікаціях він наголошує на важливості електронного адміністрування та захисту прав платників податків, підкреслюючи, що такі заходи сприяють підвищенню податкової дисципліни та прозорості податкової системи. Крім того, Гетманцев ініціював впровадження так званого “податку на Google”, який зобов'язує міжнародні компанії, такі як Google, Facebook та YouTube, сплачувати 20% ПДВ до державного бюджету України. [1] Ця ініціатива спрямована на забезпечення рівних умов оподаткування та збільшення надходжень до бюджету, що також позитивно впливає на податкову дисципліну в країні. Крім того, міжнародні організації, такі як МВФ і Світовий банк, акцентують увагу на необхідності розширення цифрових сервісів у податковій сфері для забезпечення прозорості та зменшення корупційних ризиків. [2]

Перспективи розвитку комунікації в системі управління місцевими податками та зборами пов'язані з інтеграцією штучного інтелекту для аналізу податкових надходжень, впровадженням смарт-контрактів для автоматизації податкових зобов'язань та розширенням електронного документообігу. Очікується, що такі заходи не лише підвищать ефективність адміністрування податків, а й сприятимуть зростанню довіри між державою та платниками. [3]

Таким чином, підвищення рівня комунікації в управлінні місцевими податками та зборами сприятиме зростанню податкової дисципліни, покращенню ефективності податкового адміністрування та зміцненню фінансової спроможності територіальних громад.

Список літератури

1. Комітет Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_komity?pidid=3023 (дата звернення: 12.03.2025).
2. Світовий банк підтримує реалізацію ІТ-стратегії системи управління державними фінансами Мінфіну // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mof.gov.ua/uk/news/svitovii_bank_pidtrimuie_realizatsiiu_itstrategii_sistemi_upravlennia_derzhavnimi_finansami_minfinu-5044 (дата звернення: 12.03.2025).
3. Цюцяк А. Цифровізація податкової системи: сучасний стан, проблеми та перспективи / Цюцяк А., Цюцяк І., Цюцяк В. // Галицький економічний вісник. – 2023. – № 4(83). – С. 48–58.

УДК 352:342.9

Плахотнюк О. О.

аспірант третього року навчання кафедри публічного управління і проектного менеджменту (спеціальність 281 “Публічне управління та адміністрування”)
ННІМП ДЗВО “Університет менеджменту освіти”

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ПРОФЕСІЙНОЮ КОМПЕТЕНТНІСТЮ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ І СЛУЖБОВЦІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЄЮ ЇХ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Професійна компетентність державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування як їх здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку, у сучасних умовах швидких змін суспільних відносин та необхідності прийняття рішень, доволі часто в умовах невизначеності, як ніколи раніше, на пряму пов'язана із потребою постійного здійснення навчання. Визначальною ознакою такого навчання на сьогодні виступає підвищення його якості, що може бути забезпечено лише відповідним чином організованою системою його здійснення. З іншого боку підвищення якості професійного навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування є невід'ємним компонентом модернізації загалом державного управління [1].

Організована у 2019 році [2], система професійного навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування (далі – службовці) дозволила створити нові підходи до видів та змісту навчання, його інституційного та фінансового забезпечення. Разом із тим і щодо самої системи були запроваджені процеси оцінювання та моніторингу.

Завдяки цій системі, щороку половина від фактичного складу державних службовців, має можливість та здійснює професійне навчання. Так, за останньою наявною на офіційному вебсайті Національного агентства України з питань державної служби (далі – НАДС) інформацією, із фактичної чисельності державних службовців станом на 1 січня 2023 року 165 422, із яких 214 – державні службовці категорії “А”, 42 125 – державні службовці категорії “Б”, 123 083 – державні службовці категорії “В”, професійне навчання пройшли 74 417 державних службовців (46%), у тому числі – 152 державні службовці категорії “А” (71%), 19 516 державних службовців категорії “Б” (48 %), 54 749 державних службовців категорії “В” (45 %) [3].

Разом із тим, питання якості професійного навчання службовців, насамперед у контексті відповідності отриманих ними за результатами професійного навчання знань, умінь та навичок вимогам до їх професійного компетентності, і до сьогодні залишається актуальним для суб’єктів системи управління державною службою та службою в органах місцевого самоврядування. З огляду на що на цьому питанні акцентують увагу як Кабінет Міністрів України [1; 4; 5] так і НАДС [6]. Уряд як вищий орган в системі органів виконавчої влади, що організовує проведення єдиної державної політики у сфері державної служби, та НАДС як центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби та бере участь у формуванні державної політики у сфері служби в органах місцевого самоврядування, відносять до пріоритетними завдань, спрямованих на забезпечення якості професійного навчання такі, як: інтеграція в національну систему професійного навчання кращого міжнародного досвіду забезпечення якості освіти та освітньої діяльності; визначення індикаторів для оцінювання якості підвищення кваліфікації службовців; проведення періодичного зовнішнього та комплексного моніторингу якості навчання, перш за все підвищення кваліфікації службовцями; розроблення Методичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів забезпечення якості підвищення кваліфікації службовців; запровадження та втілення провайдерами внутрішньої системи забезпечення якості освіти; удосконалення рівня професійного розвитку викладачів (тренерів); запровадження регулярної взаємодії служб управління персоналом з провайдерами з питань якості навчання, коригування потреб у навчанні та актуалізації тематики навчання;

Щодо зв’язку якості професійного навчання службовців та їх професійної компетентності, то акцент зазначеними органами влади зроблено на розвитку в учасників професійного навчання таких загальних (універсальних, ключових) компетентностей (“general skills”) як цифрова компетентність, багатомовність, особистісна, соціальна компетентність та вміння вчитися, з одночасним забезпеченням розвитку спеціальних професійних компетентностей (“specific skills”), однак при цьому акцентовано увагу лише на навчанні з питань запобігання виникненню загроз і настанню кризових ситуацій, цифрової грамотності, небезпек в

Інтернеті та протидії кіберзагрозам та професійному навчанні, орієнтованому на післявоєнне відновлення та розвиток України.

Зазначене свідчить, що наразі існує потреба у розробленні концептуального підходу до професійного навчання службовців з метою забезпечення його якості та спрямованості на формування у службовців тих компетентностей, яких потребує та потребуватиме у перспективі держава та місцеве самоврядування, виходячи із характеру та змісту розвитку суспільних відносин в Україні.

Список літератури

1. Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 року № 831-р URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>

2. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад : постанова Кабінету Міністрів України від 06 лютого 2019 року № 106 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF#Text>

3. Аналітичний звіт щодо організації професійного навчання державних службовців у 2023 році (Київ, 2024) URL : https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B5%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/%D0%A1%D0%B8%D0%B3%D0%BC%D0%B0_2023.pdf

4. План заходів з реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 року № 831-р URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>

5. Про затвердження плану заходів з розвитку системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад до 2027 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 р. № 1206-р URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-z-rozvytku-syste-a1206r>

6. Стратегія розвитку системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих держадміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад до 2027 року, схвалена Координаційною радою з питань професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад при Національному агентстві України з питань державної служби (рішення від 22 серпня 2023 року) URL : <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B5%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20.pdf>

Турчак Ю. М.

студентка гр. УА-31

Національного університету “Львівська політехніка”

Корчинська О. О.

к.е.н., доцент

кафедри адміністративного та фінансового менеджменту,

Національного університету “Львівська політехніка”.

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Одним із основних важелів подолання економічної кризи в Україні є зростання підприємницької активності в усіх сферах економіки. Малий бізнес є невід’ємною складовою бізнес-середовища і забезпечує подолання диспропорцій на окремих ринкових сегментах, мобілізує значні фінансові та виробничі ресурси, сприяє подоланню безробіття та є вагомим джерелом податкових надходжень до місцевих бюджетів.

Завдання держави – зорієнтувати податкову систему на розвиток малого бізнесу, оскільки він не потребує значного стартового капіталу, забезпечує оборотність ресурсів та швидко реагує на зміни у структурі ринку. Існує два критерії, за якими можна визначити, наскільки ефективною є система оподаткування в малому бізнесі:

- вона повинна бути зрозумілою та спрощеною для суб’єктів господарювання;
- повинна забезпечувати достатні податкові надходження для виконання покладених на державу функцій, що є важливим для місцевих громад.

Загалом системи оподаткування для малого бізнесу, відповідно до Податкового кодексу України [1], представлені двома формами: загальною або спрощеною. Загальна система оподаткування ґрунтується на податку на прибуток. Спрощена система оподаткування передбачає поділ платників на чотири групи, сплату єдиного податку, має обмеження у застосуванні за кількістю працівників, рівнем доходу, видами діяльності.

Спрощена система оподаткування (ССО) в Україні – це особливий механізм справляння податків та зборів, який займається встановленням заміни сплати окремих податків та зборів на сплату єдиного податку [2]. Така система оподаткування має певні переваги: звільняє від сплати окремих видів податків, таких як податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, ПДВ, земельний податок і т. д.; надання права вибору сплати ПДВ; спрощення бухгалтерського обліку та фінансової звітності. ССО неодноразово змінювалася з часу свого запровадження, ці зміни стосувалися ставки єдиного податку, порядку його нарахування, переліку податків, які замінялися єдиним податком, критеріїв надання підприємствам та фізичним особам – підприємцям права на використання ССО.

Внаслідок початку війни між Україною та росією в 2022 році, для підтримки вітчизняних суб’єктів господарювання, Верховна Рада України прийняла ряд Законів України, націлених на зниження податкового навантаження для забезпечення

адаптації економіки держави до реалій воєнного стану та швидкого відновлення після війни. Для цього було сформовано низку програм підтримки українських підприємців під час військового стану, більшу частку податкового навантаження зняли з власників бізнесу, а головними аспектами змін стали [3]: мораторій на перевірки підприємств податковими службами в країні; відтермінування сплати податків, не нараховується пеня; звільняється від оподаткування гуманітарна допомога та благодійність; відсутня реєстрація податкових накладних в ЄРПН; спеціальне оподаткування нафтопродуктів; зниження ставки єдиного податку з 5% до 2% для III групи платників податків; звільнення від оподаткування об'єктів на окупованих територіях та тих, де ведуться активні бойові дії; часткове звільнення від сплати ЄСВ (на власний розсуд). Наслідками даних програм за результатами 2022 року спостерігалось суттєве зниження надходжень податків до бюджету. В 2023 році рішенням уряду затверджено зміни до податкового законодавства, які спрямовані на відновлення довоєнного стану системи оподаткування.

Водночас податкова політика щодо малого бізнесу постійно перебуває у стані трансформації, що дестабілізує розвиток підприємницької діяльності та погіршує інвестиційний клімат. Нині вітчизняна система оподаткування суб'єктів малого бізнесу вкотре зазнала суттєвих змін, що відповідним чином відобразилось на діловій активності підприємців, а саме спричинило значне скорочення кількості працюючих у даному секторі, припинення діяльності або перехід підприємців у “тіньовий” сегмент. Податкова політика, як елемент системи державного регулювання підприємництва, являє собою діяльність держави, що направлена на створення умов для функціонування підприємництва шляхом використання податкових важелів, для стимулювання або стримування розвитку національного виробництва[4].

Отже, розвиток малого бізнесу є ключовим фактором подолання економічної кризи в Україні, особливо в умовах війни та післявоєнного відновлення. Спрощена система оподаткування є важливим інструментом для стимулювання підприємницької активності, оскільки вона забезпечує зниження податкового навантаження, спрощений облік та звітність. Однак часті зміни в податковій політиці та нестабільність законодавчого середовища створюють значні перешкоди для сталого розвитку малого бізнесу, сприяють зростанню тіньової економіки та зменшують кількість офіційно працюючих підприємців. Для стабілізації та стимулювання малого бізнесу необхідно забезпечити прозорість, передбачуваність та сталість податкових умов, що сприятиме залученню інвестицій, створенню робочих місць і зростанню економіки країни.

Список літератури

1. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
2. Грановська І.В. Сучасний стан розвитку оподаткування малого бізнесу в Україні 2021 с. 8.
3. Головань Т.В. Податкова політика в умовах воєнного стану. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/>.
4. Глушко А., Кондратенко В. Податкова система України в умовах воєнного стану. - 2022. с. 122 - 124. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/1/C-122-124>

Буханевич А. С.

студентка 1 курсу ОС “Магістр”

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДРУГИЙ ЕТАП РЕФОРМИ КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: КЛЮЧОВІ ЗМІНИ ТА ВПЛИВ НА КОНКУРЕНЦІЮ

Обраний Україною курс на європейську інтеграцію передбачає виконання зобов'язань, визначених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами від 21 березня 2014 року [1], ратифікованою Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII [2]. Одним із ключових напрямів реформування відповідно до цієї угоди є вдосконалення конкурентного законодавства України. Основним законодавчим актом у цій сфері є Закон України “Про захист економічної конкуренції” від 11 січня 2001 року № 2210-III [3].

Завершенням першого етапу реформи конкурентного законодавства України можна вважати ухвалення Закону № 3295-IX, який набрав чинності 1 січня 2024 року [4]. Основною його метою було посилення повноважень Антимонопольного комітету України (далі – АМКУ) для забезпечення ефективного розслідування порушень законодавства про економічну конкуренцію та захисту інтересів суб'єктів господарювання. Зокрема, зміни передбачали: посилення контролю за концентраціями, запровадження інституту врегулювання спорів (settlement); удосконалення механізму звільнення від відповідальності (leniency) та інші інструменти для підвищення ефективності роботи АМКУ [5, с. 141-146].

24 липня 2024 року АМКУ представив другий етап реформування конкурентного законодавства України, спрямований на гармонізацію національних норм із законодавством Європейського Союзу, зокрема з положеннями статей 101 та 102 Договору про функціонування ЄС (далі – ДФЄС) та Директиви 1/2019 [6; 7]. Основні положення нового законопроекту “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Антимонопольного комітету України” мають на меті зміцнення інституційної спроможності АМКУ та забезпечення рівних правил для всіх учасників ринку [8].

Предбачені законопроектом зміни спрямовані на уточнення змісту ключових понять, зокрема: антиконкурентних узгоджених дій та зловживання монополією (домінуючим) становищем. Також вводиться новий інструмент контролю за використанням економічної влади в двосторонніх бізнес-відносинах, зокрема поняття більш вигідної переговорної пропозиції та заборону її зловживання.

Значні зміни передбачені в частині способів збору доказів, оскільки АМКУ отримає право вимагати усні пояснення від працівників суб'єктів господарювання та інших причетних осіб. Водночас відповідальність за організацію повного, вчасного та достовірного надання пояснень покладатиметься на суб'єктів господарювання, за

винятком випадків, коли надання таких пояснень є об’єктивно неможливим (наприклад, у разі розірвання трудових відносин із відповідним працівником). Ці новації дозволять АМКУ оперативніше уточнювати деталі справи та отримувати доступ до інформації, яка не зафіксована в паперовій чи електронній формі, що значно прискорить процес розслідування.

Кроком до підвищення процесуальної справедливості стане розширення наявного наразі в законодавстві переліку гарантій дотримання фундаментальних прав сторін у справі. Зокрема, сторонам гарантується попереднє повідомлення про всі фактичні обставини, на яких базуватиметься рішення АМКУ, а також надання достатнього часу для висловлення своїх міркувань і заперечень. Водночас, на органи АМКУ накладаються процесуальні обмеження щодо часу прийняття рішень та їхнього змісту.

Оскільки органи АМКУ у своїй роботі часто зіштовхуються з проблемою уникнення відповідальності компаній за скоєні ними порушення конкурентного законодавства, зокрема шляхом припинення своєї діяльності або реорганізації, важливим кроком другого етапу реформування є встановлення правонаступництва у відповідальності. Ефективним інструментом для подолання проблеми невиконання рішень Комітету стане запровадження періодичних штрафних платежів. Цей механізм примушуватиме суб’єктів господарювання виконувати певні обов’язки (наприклад, надавати інформацію чи допускати до перевірок). Періодичні платежі стягуватимуться лише у разі, якщо суб’єкт був належним чином повідомлений про зобов’язання та крайній строк їх виконання, але не виконав їх.

Для осучаснення понятійного апарату та процесуального інструментарію, який застосовується для коригування поведінки відповідачів, законопроект вводить поняття поведінкових та структурних засобів захисту конкуренції (зобов’язання). Такі заходи спрямовані на усунення порушень шляхом корекції поведінки суб’єкта господарювання або зміни його структури, однак вони застосовуються як крайній метод у боротьбі з недобросовісними учасниками ринку.

Одним із нововведень є запровадження зобов’язань, запропонованих відповідачем (commitments). Таким чином, в разі порушення конкурентного законодавства суб’єкт господарювання може добровільно взяти на себе зобов’язання перед АМКУ, щоб запобігти шкоді конкуренції. У таких випадках штрафні санкції не застосовуються, що стимулює суб’єктів до проактивної позиції, оперативної корекції поведінки та зменшення негативного впливу від довготривалих порушень.

Проте це нововведення викликає низку проблемних питань, які потребують критичного аналізу. Однією з головних вад цього механізму є ризик зловживання з боку великих корпорацій, які можуть використовувати інститут commitments як спосіб уникнення відповідальності за систематичні порушення. Прикладом такої ситуації в практиці Європейського Союзу є справи Amazon Marketplace та Amazon Buy Box, які завершилися у грудні 2022 року [9]. У цій справі Європейська Комісія розслідувала два аспекти діяльності Amazon: 1) використання компанією непублічних даних продавців на своїй платформі для власних роздрібних пропозицій, що давало їй антиконкурентну перевагу; 2) дискримінаційні критерії вибору переможців у програмі Buy Box та доступу до програми Prime, які надавали перевагу власним продуктам та логістичним сервісам Amazon. Європейська Комісія ухвалила рішення про прийняття запропонованих Amazon зобов’язань, які передбачають заборону використання

непублічних даних продавців, а також забезпечення недискримінаційного доступу до функціоналу Buy Vox та програми Prime замість завершення розслідування шляхом винесення рішення про порушення антимонопольного законодавства та застосування штрафних санкцій.

В свою чергу, критики цього рішення, зокрема експерти в галузі конкуренційного права, зазначають, що ці зобов'язання не усунули повністю антиконкурентні наслідки, а лише відтермінували їх [10; 11]. Наприклад, Amazon залишив собі можливість використовувати агреговані дані, що потенційно дозволяє обходити взяті зобов'язання. Це ставить під сумнів ефективність такого інструменту в умовах України, де інституційна спроможність АМКУ все ще перебуває на етапі становлення, а рівень корупційних ризиків залишається високим. Крім того, відсутність чітких критеріїв оцінки запропонованих зобов'язань може призвести до суб'єктивізму в рішеннях АМКУ, що підриває принципи прозорості та справедливості. Таким чином, якщо АМКУ не матиме достатніх ресурсів для моніторингу виконання таких зобов'язань, це може призвести до їх формального виконання без реального впливу на ринкову конкуренцію.

Для усунення вищезазначених проблем, пов'язаних із механізмом commitments, доцільно розробити та запровадити новий інструмент – механізм публічного моніторингу виконання зобов'язань. Суть цього інструменту полягає в тому, що суб'єкти господарювання, які взяли на себе добровільні зобов'язання перед АМКУ, будуть зобов'язані регулярно публікувати звіти про виконання таких зобов'язань на спеціальному публічному порталі, створеному АМКУ. Ці звіти мають включати детальний опис виконаних заходів, їх вплив на ринкову конкуренцію, а також підтверджуючі документи. Водночас, АМКУ має залучати до аналізу цих звітів незалежних експертів та представників громадських організацій, які спеціалізуються на питаннях конкуренції. Такий підхід забезпечить кілька переваг: по-перше, підвищить прозорість процесу виконання зобов'язань, що зменшить ризик формального підходу з боку порушників; по-друге, залучення громадськості та експертів посилить контроль за діяльністю АМКУ, зменшуючи корупційні ризики; по-третє, це сприятиме створенню прецедентів і кращих практик, які можуть бути використані в майбутньому для вдосконалення законодавства. У контексті європейської інтеграції України цей інструмент відповідатиме принципам прозорості та підзвітності, які є ключовими в практиці ЄС, зокрема в рамках Регламенту 1/2003, що регулює виконання конкурентного законодавства [12].

Таким чином, другий етап реформи конкурентного законодавства є важливим кроком у гармонізації національних норм із законодавством Європейського Союзу. Ці зміни сприятимуть посиленню спроможності АМКУ у боротьбі з антиконкурентними практиками; підвищенню рівня процесуальної справедливості; створенню більш прозорого бізнес-середовища. У сукупності це зміцнить довіру інвесторів та сприятиме залученню інвестицій, що особливо актуально в період повоєнного відновлення України. Реформи також стимулюватимуть суб'єктів господарювання до відповідальної поведінки на ринку, що позитивно вплине на конкуренцію та економічний розвиток країни загалом. Водночас, для забезпечення ефективності реформ необхідно приділити особливу увагу мінімізації ризиків, пов'язаних із новими інструментами, такими як commitments, шляхом запровадження додаткових

механізмів контролю та прозорості, як запропоновано вище. Лише за таких умов реформи зможуть досягти своєї мети та сприяти формуванню конкурентного ринку, який відповідає європейським стандартам.

Список літератури

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р. Офіційний вісник України.
2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 40. С. 2021.
3. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 12. С. 64.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про захист економічної конкуренції та діяльності Антимонопольного комітету України: Закон України від 09.08.2023 р. № 3295-IX. Відомості Верховної Ради України. 2023, № 89, С. 334.
5. Василенко Є. Інновації та науковий потенціал світу. *Перший етап реформи конкурентного законодавства в Україні* : матеріали міжнар. наук. конф., м. Умань, 25 жовт. 2024 р., С. 141-146.
6. Договір про функціонування Європейського Союзу : консолідована версія від 26 жовт. 2012 р. Офіційний вісник Європейського Союзу. 2012. С. 326. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>
7. Директива (ЄС) 2019/1 Європейського Парламенту та Ради від 11 груд. 2018 р. про надання національним органам із питань конкуренції повноважень для ефективнішого застосування правил конкуренції та забезпечення належного функціонування внутрішнього ринку. Офіційний вісник Європейського Союзу. 2019. L 11. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0001>
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Антимонопольного комітету України : проект Закону України від 24.07.2024 р.
9. Європейська Комісія. CASE AT.40462 – Amazon Marketplace and AT.40703 – Amazon Buy Box (Decision date 20 December 2022). URL: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases1/202310/AT_40703_8990760_1533_5.pdf
10. Scott Morton F. M. Improving the contestability of e-commerce in two jurisdictions: the Amazon case. <https://www.bruegel.org/policy-brief/improving-contestability-e-commerce-two-jurisdictions-amazon-case>.
11. UNI Europa, Balanced Economy Project. European Commission must reject Amazon’s attempt to derail competition investigation. URL: <https://www.uni-europa.org/news/european-commission-must-reject-amazons-attempt-to-derail-competition-investigation/>.
12. Регламент Ради (ЄС) № 1/2003 від 16 груд. 2002 р. про імплементацію правил конкуренції, викладених у статтях 81 та 82 Договору про заснування Європейської Спільноти. Офіційний вісник Європейського Союзу. 2003. L 1. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32003R0001>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ, ФІНАНСІВ,
ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Збірник тез доповідей Міжнародної
науково-практичної конференції
м. Полтава,
15 березня 2025 р.

Українською та англійською мовами

Відповідальний за випуск: Загородний І. Д.
Художній редактор: Михайленко К. В.
Коректор: Остаповець Н. М.
Дизайнери й верстальники: Артеменко А. А, Григоренко Л. О.

Надруковано у ПП “Астроя”
Свідоцтво про державну реєстрацію
серія ДК № 5599 від 19.09.2017 р.
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20-Б, кв. 4
Наклад 100 шт. Замовлення 2147-28
Підписано до друку 15.03.2025 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Calibri Light.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 4,1

Видавництво ПП “Астроя”
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи
ДК № 5599 від 19.09.2017 р.

Друк ПП “Астроя”
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4
Дата державної реєстрації та номер запису в ЄДР
14.12.1999 р. № 1 588 120 0000 010089

Всі права захищені.
Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.
Редакційна колегія може не поділяти думок авторів.

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

